

Opinnäytetyö (AMK)

Luonnonvara- ja ympäristöala

Kestävä kehitys

2014

Jenny Gustafsson

RAKENNEMUUTOS JA KESTÄVÄ ALUEKEHITYS

– Case Nantes: Telakkasaaren muodonmuutos

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jenny Gustafsson

RAKENNEMUUTOS JA KESTÄVÄ ALUEKEHITYS – CASE NANTES: TELAKKASAAREN MUODONMUUTOS

Globalisoitumisen myötä monet alueet ovat kokeneet rakennemuutoksen. Rakennemuutos vaikuttaa tyypillisesti alueen elinkeinoelämään, työllisyyteen ja sosiaalisiin rakenteisiin. Alueet kilpailevat keskenään ja alueiden kehittäminen on haastavaa. Alueita on pitkään kehitetty pääasiassa erilaisten talouden teorioiden ja määritelmien avulla. Taloudellinen näkökulma ei kuitenkaan ole yksin riittänyt takaamaan elinvoimaista aluetta. Alueen kehittämiseen tarvitaan myös muita näkökulmia.

Työssä tarkastellaan Länsi-Ranskassa sijaitsevan Nantesin kaupungin rakennemuutosta ja miten aluetta on lähdetty kehittämään sen jälkeen. Kaupungin merkittävä työllistäjä Chantiers Dubigeon-Normandie -telakka lopetti toimintansa 1980-luvun lopulla. Se jätti paitsi aukon alueen talouteen, myös kaupungin keskellä sijaitsevan Île de Nantesin saaren osia joutomaiksi. Työssä kuvaillaan, miten ja mitä Île de Nantesissa on tehty, jotta alue olisi edelleen elinvoimainen. Opinnäytetyössä käytetään laadullisen analyysiin ankkuroidun teorian menetelmää. Menetelmässä hyödynnetään monenlaisia laadullisia aineistoja.

Nykyään kaupunki on muuttovoittoinen ja sen asukasluku on kasvanut 100 000 asukkaalla viimeisen 20 vuoden aikana. Asukasluvun arvioidaan vielä kasvavan saman verran vuoteen 2030 mennessä. Nantes oli ennen selkeästi työläiskaupunki, mutta nykyään sen identiteetti on muuttunut korkeakoulutuksen, luovien alojen ja innovaatiotoiminnan myötä boheemiksi porvariksi, bopoksi (ransk. *bourgeois bohème*).

Île de Nantesissa tehtyjä toimenpiteitä, menetelmiä ja suunnitelmia tarkastellaan kestävä kehityksen määritelmän kautta. Kestävässä kehityksessä huomioidaan alueen taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen kestävyys. Muutosta tarkastellaan myös hyvän aluekehittämisen menetelmien ja prosessien avulla. Rakennemuutosta voidaan hallita eri menetelmin, ja tässä työssä tunnistetaan niitä menetelmiä, joita on hyödynnetty Nantesissa rakennemuutoksen hallintaa ja alueen kehittämistä ajatellen. Ennakkomenetelmien, suunnitteluprosessien ja muutosjohtamisen hyödyntämisellä alueita voidaan hallitummin kehittää.

ASIASANAT:

Aluekehitys, kestävä kehitys, Nantes, rakennemuutos, kaupunkisuunnittelu

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sustainable Development

1.12.2014 | 62 pages

Instructor Sirpa Halonen

Jenny Gustafsson

STRUCTURAL CHANGE AND SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT – CASE NANTES: FACELIFT OF A SHIPYARD ISLAND

Globalisation has caused structural changes in many regions. Structural change affects typically in a region's economy, employment and social structures. Regions compete with each other and regional development is challenging. Regions have been developed mainly with different economic theories and concepts for a long time. However, economic approaches have not been capable of guaranteeing vibrant regions. Regional development needs also other approaches.

This thesis studies structural changes in the city of Nantes in the western part of France and how the region has been developed afterwards. At the end of 1980 the significant employer Chantiers Dubigeon-Normandie shipyard was closed down. The closed shipyard left a gap in the region's economy and brownfields on the island of Île de Nantes in the heart of the city. This thesis describes the measures that have been taken on Île de Nantes to keep it dynamic. This thesis used a qualitative analysis based on Grounded Theory method. The method includes a variety of qualitative material.

Currently the population of the city increases every year and it has been growing with 100 000 citizens in the last 20 years. It is estimated that the population will grow with similar figures by the year 2030. Nantes has been a blue collar city, but now it has turned into a white collar city, a bobo city (fr. *bourgeois bohème*). Higher education, creative class and innovation activities have increased in the area at the same time.

The actions, methods and planning of the Île de Nantes were analysed with the concepts of sustainable development. Sustainable development takes economic, social and ecological aspects into consideration. The changes are examined also with foresight methods, planning process models and management of change concept. Structural changes can be managed with various methods. This study determines the methods used in Nantes to manage structural change and regional development. Such processes can assist to achieve more guided development.

KEYWORDS:

Regional development, local development, sustainable development, Nantes, structural changes, urban planning

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 TYÖN MENETELMÄT, TUTKIMUSVAIHEET JA TAVOITTEET	9
2.1 Menetelmät ja tutkimusvaiheet	9
2.2 Työn rajaus	11
3 MARITIME HUBS -HANKE	13
4 ALUEEN KEHITTÄMINEN	15
4.1 Alue käsitteenä	15
4.2 Alueellinen rakennemuutos	16
4.3 Aluekehityksen lähtökohdat	17
4.4 Ennakointimenetelmät, suunnitteluprosessi ja muutosjohtaminen osana kestäväää aluekehitystä	18
4.4.1 Ennakointimenetelmät	18
4.4.2 Suunnitteluprosessit	20
4.4.3 Muutosjohtaminen	21
4.5 Alueellinen yhteistyö	22
4.6 Aluekehittämiseen yhdistettäviä teorioita ja määritelmiä	23
4.7 Aluekehitys ja kestävä kehitys	25
4.8 Hallitus ja hallinto aluekehityksen vaikuttajina	27
4.9 Alueellinen imago ja identiteetti	28
5 CASE NANTES	30
5.1 Historia	33
5.2 Nantesissa 1980-luvun lopulla tapahtunut rakennemuutos	34
5.3 Rakennemuutoksen jälkeen	35
5.4 Vuoden 2013 Euroopan vihreä pääkaupunki	36
5.5 Île de Nantes – uudistunut kaupunginosa	37
5.5.1 Muutosprojektin alkua- ja lähtövaiheet vuosina 1987–2000	39
5.5.2 Muutoshankkeen toinen vaihe vuosina 2000–2010	42
5.5.3 Muutosprojektin kolmas vaihe vuosina 2010–2030	46
6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	50

7 TYÖN ARVIOINTIA

57

LÄHTEET

60

KUVAT

Kuva 1. Ateliers et Chanteries de Nantes -rakennus ennen muutoshanketta. (Île de Nantes 2014c.)	40
Kuva 2. Île de Nantes ilmasta kuvattuna. Kuvan etualalla näkyy saaren itäpääty. (Île de Nantes 2014g.)	41
Kuva 3. Urbanipuisto Île de Nantesin läntisessä osassa. (Île de Nantes 2014h.)	43
Kuva 4. Les Fonderies –puutarha. (Île de Nantes 2014i.)	44
Kuva 5. Kävelykatu entisellä telakka-alueella saaren lounaisosassa. (Île de Nantes 2014d.)	45
Kuva 6. Boulevard de Gaulle. (Île de Nantes 2014j.)	48

KARTAT

Kartta 1. Nantes sijaitsee Ranskan länsirannikolla. (Central Intelligence Agency 2014)	30
Kartta 2. Pays de la Loireen kuuluvat alueet (Wordatlas 2014.)	31
Kartta 3. Nantesin kaupungin rajat on merkitty punaisella katkoviivalla. (Kuvakaappaus Google Maps 2014.)	31
Kartta 4. Nantes Métropole -alue. (Nantes Métropole 2014)	32
Kartta 5. Île de Nantes. (Kuvakaappaus Google Maps 2014.)	38

1 JOHDANTO

Maailmalla tapahtuu paljon muutoksia. Osa muutoksista on hyvin paikallisia, mutta enenevässä määrin globalisoituminen vaikuttaa myös muutosten syntyyn. Ihmiset, tavarat, teollisuus, palvelut ja ilmiöt liikkuvat nykyään nopeasti kaikkialle maailman kolkkiin. Tapahtumat heijastuvat enemmän tai vähemmän kaikkialle.

Etenkin suurten työllistäjien siirtyminen maasta toiseen vaikuttaa muun muassa alueen talouteen, eri sosiaaliryhmiin ja alueiden maankäyttöön. Kaupunkien entiset suuret työllistäjät ovat siirtyneet halvemmän tuotannon maihin ja jättäneet jälkeensä suuren määrän työttömiä sekä niin elinekeinerakenteellisia kuin fyysisiä tyhjiä tiloja. Alueet pyrkivät selviämään isoista muutoksista erilaisin menetelmin ja toimin pyrkien säilyttämään vetovoimaisuutensa.

Varsinkin Euroopan eri maat ja niiden eri alueet tuntevat globalisaation mukana tuomat rakenteelliset muutokset. Vuosina 2011–2013 käynnissä ollut Turun ammattikorkeakoulun MariTime Hubs – Meriteollisuuden rakennemuutoksen hyvät käytännöt EU:ssa -hanke pyrki löytämään hyviä käytäntöjä selvittää alueellisesta rakennemuutoksesta. Hankkeessa selvitettiin myös, miten meriteollisuuden osaaminen oli säilynyt alueella.

Suomessakin on viime vuosina tapahtunut alueellisia rakennemuutoksia, kun kaupunkien tai maakuntien merkittävät työllistäjät ovat lopettaneet toimintansa. Paperitehtaita, telakkateollisuutta ja muita isoja teollisuusaloja on siirtynyt muihin maihin tai kokonaan lopetettu. Opinnäytetyössä käsitelty alueen muutos ja kehitys koskettavat näin läheisesti myös Suomea.

Alue muodostuu erilaisista maantieteellisistä, ekologisista, sosiaalisista ja taloudellisista rakenteista. Näistä lähtökohdista kukin alue pyrkii rakentamaan uutta tulevaisuutta ja ylläpitämään saavutettua taloudellista ja sosiaalista elintasoja. Muutos voi olla myös hyvästä, ja jopa lisätä taloudellista, sosiaalista ja ekologista hyvinvointia.

Kestävä kehitys on liitetty moniin eri kehitysaloihin, kuten myös aluekehitykseen. Alueen kestävällä kehityksellä pyritään turvaamaan alueiden selviämistä globalisoituvassa maailmassa.

Työn tutkimuskohteena oleva Nantes koki merkittävän rakennemuutoksen lähes 30 vuotta sitten. Kaupunki on kokenut selkeän muutoksen ja nykyään sen identiteetti, elinkeinorakenne, koulutus pohja, infrastruktuuri ja ympäristö ovat hyvin toisenlaiset kuin 1980-luvun lopulla.

Työssä kuvattua prosessia on mahdollista soveltaa myös muihin alueisiin, joita kohtaa jonkin alueen merkittävän teollisuuden ja elinkeinon päättyminen. Vaikkakin on otettava huomioon, että aluekehitys ja sen suunnittelu vaatii aina alueperustaisen lähtökohdan.

2 TYÖN MENETELMÄT, TUTKIMUSVAIHEET JA TAVOITTEET

Työn tarkoituksena on kuvailla ja tehdä näkyväksi Nantesissa tehtyjä toimenpiteitä 1980-luvun lopussa päättyneen telakkatoiminnan jälkeen ja arvioida niiden vaikutusta alueella kestävän kehityksen näkökulmasta. MariTime Hubs -hankkeessa kerättiin hyviä käytäntöjä hallita alueen rakennemuutosta. Hyvät käytännöt tunnistettiin asiantuntijahaastatteluiden perusteella. MariTime Hubsin hankesuunnitelmassa yhdeksi tehtäväksi on nimetty myös toimenpiteiden onnistumisen arviointi. Tämän työn tarkoitus on tukea hankkeen kokonaistutkimusta tarkastelemalla yhtä rakennemuutoksen kokenutta kaupunkia ja kaupunginosaa syvällisemmin.

2.1 Menetelmät ja tutkimusvaiheet

MariTime Hubs -hankkeessa tunnistettiin rakennemuutokseen johtaneet tekijät, toimenpiteet ja hyvät käytännöt hyödyntämällä Delfoi-menetelmää. Menetelmässä kysytään samat kysymykset kultakin asiantuntijalta. Lopuksi näistä koetaan yhteenveto. MariTime Hubsissa käytettyjä kysymyksiä muutettiin joissakin kohteissa alueiden tai teollisuusalojen merkittävien erojen vuoksi.

Opinnäytetyö toteutettiin tapaustutkimuksena, jossa tutkimuskohteena on Nantes. Tutkimuskohdetta käsitellään laadullisen analyysiin ankkuroidun teorian metodologia hyödyntäen. Ankkuroidussa teoriassa (engl. *Grounded Theory*) hyödynnetään monia laadullisia aineistoja ja tutkimustyö on aineistolähtöistä. (Jyväskylän yliopisto 2014.) Tapaustutkimuksessa on käytetty eri menetelmiä: MariTime Hubsissa suoritettuja asiantuntija- ja teemahaastatteluja, aiheen teemoittelua sekä sovellettu aihetta koskevia taustateorioita. MariTime Hubs -hankkeen alueiden taustatiedot on kerännyt hankkeen työryhmä. Kohdealueista on kerätty taustatietoa haastatteluita varten. Haastateltaviksi etsittiin eri sektoreiden edus-

tajia, kuitenkin pääasiassa meriteollisuuden, alueen elinkeinon ja alueen kehittämisen asiantuntijoita. Taustatietoihin on kerätty tietoa muun muassa sekä alueen että alueen meriteollisuuden menneisyydestä ja nykytilasta.

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, joissa pyrittiin selvittämään alueen taustaa ja tehtyjä toimenpiteitä rakennemuutoksen vaikutusten hallitsemiseksi. Kaiken kaikkiaan hankkeen aikana vierailtiin kymmenessä EU:n valtiossa, 19 alueella, 31 kaupungissa ja haastateltiin 82 henkilöä 65 organisaatiosta.

Opinnäytetyön tutkimuskohteeksi valikoitui Ranskan länsirannikolla sijaitseva Nantes. Taustatiedoista ja haastatteluista kävi ilmi, miten alue oli kehittynyt taantuvasta teollisuuskaupungista vetovoimaiseksi metropolialueeksi. Aluetta lähdettiin kehittämään uuteen suuntaan 1990-luvun aikana. Alueella alkaneella muutoksella on takanaan vahva poliittinen päätös, selkeä strategia ja monivaiheisesti laadittu suunnitelma. Nantesissa ja Saint-Nazairessa haastateltiin kahta henkilöä ja yksi henkilö vastasi haastattelukysymyksiin sähköpostitse. Haastattelukielenä oli englanti. Sähköpostihaastattelu tehtiin ranskaksi. Haastatteluiden aikana kirjattiin myös kattavat muistiinpanot, jotka haastatteluiden jälkeen täydennettiin ja tarkistettiin kuuntelemalla haastattelunauhat.

Työskentelin itse MariTime Hubs -hankkeessa ja työssä käytettävä haastatteluaineisto ja kohdealueista kerätty taustatieto on kerätty MariTime Hubs -hankkeen tutkimustyötä varten. Aineisto ei ole siis suoraan tätä työtä varten kerätty, vaan olen käyttänyt sitä soveltuvien osien ja täydentänyt muita lähteitä hyödyntäen.

Tutkimustyö eteni kolmessa vaiheessa:

1. MariTime Hubs -hankkeen haastattelut Nantesissa ja Saint-Nazairessa keväällä 2013.
2. Telakkatoiminnan päättymisen jälkeen alueella tehtyjen toimenpiteiden tunnistaminen ja kuvailu syksyllä 2013 ja syksyllä 2014.
3. Toimenpiteiden arviointi kestävän kehityksen näkökulmasta syksyllä 2014.

Tarkastelemalla Nantesissa tapahtunutta rakennemuutosta ja alueen kehittämistä tarkoituksena on tunnistaa niitä toimenpiteitä, joilla on pyritty ja pyritään edelleen edistämään alueen taloudellista kehitystä, sosiaalista hyvinvointia ja ekologista kestävyttä, toisin sanoen kestävästä kehitystä. Tehtyjä toimenpiteitä tarkastellaan alueellisen suunnittelun ja aluekehityksen näkökulmasta. Alueellisen suunnittelun ja aluekehityksen näkökulmat voivat myös vaihdella eri tarkastelunäkökulmien kautta. Erilaiset luokitukset, periaatteet ja arvot vaikuttavat hyvin eri tavoin aluekehityksessä. Nämä saattavat vaikuttaa eri sosiaalisiin ryhmiin tai paikkoihin niin taloudellisesti, sosiaalisesti, ympäristöllisesti, poliittisesti kuin kulttuurisestikin. Tyypillisesti eri intressiryhmät ajavat eri arvojen ja periaatteiden kautta tietynlaista aluekehityksellistä suuntaa pyrkien edistämään oman ryhmänsä tavoitteita. Tällaisia ryhmittymiä ovat esimerkiksi ammattiliitot, yrittäjät ja ympäristöjärjestöt. (Pike, A., Rodrigues-Pose, A. & Tomaney, J. 2006, 44–45, 48.)

2.2 Työn rajaus

Työssä käsitellään Nantesin aluekehitystä kestävästä kehityksen teorian ja määrittelyn näkökulmasta. Työssä keskitytään Île de Nantesin saareen, jossa toimintansa lopettanut telakka sijaitsee. Kaupungissa muita tehtyjä muutoksia ja suunnitelmia käsitellään yleisemmällä tasolla. Île de Nantes valikoitui perusteellisemman tarkastelun kohteeksi, koska juuri sieltä hävisi paljon toimintaa rakennemuutoksen myötä ja sitä on sen jälkeen erityisen vahvasti kehitetty.

Kestävä kehitys pyrkii huomioimaan niin taloudelliset, sosiaaliset kuin ekologisetkin näkökulmat. Työssä on keskitytty etenkin taloudelliseen ja sosiaaliseen kestävyteen. Ekologista näkökulmaa työssä on käsitelty lähinnä liikenteen ja saarta ympäröivän jokialueen ympäristön kautta.

Työssä ei ole tarkoitus puuttua aluesuunnitteluun. Aluesuunnittelu käsittää alueen kaavoitukseen liittyviä tekijöitä ja aluesuunnittelu on vain yksi osa aluekehittämistä. Kaavoitus on tärkeä osatekijä alueen kehittämisessä, mutta tässä työssä

osoitetaan ne toimenpiteet, menetelmät ja ohjaukset, joilla on haluttu vaikuttaa alueen kehitykseen.

Kestävä kehitys ja aluekehittäminen kytkeytyvät vahvasti toisiinsa ja molempien perustavoitteena on luoda kestävä edellytykset ja toimintamahdollisuudet alueille selvitäkseen globaaleista ja paikallisista haasteista. Työ kuvaa yhdellä alueella käytettyjä keinoja hallita globaalin muutoksen vaikutuksia. Tässä työssä painotetaan erityisesti tutkimukseen valitun alueen taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. Työssä avataan tehdyt suunnitelmat ja jo toteutuneet toimenpiteet ja näitä tarkastellaan aluekehitykseen liittyvien prosessien ja teorioiden avulla.

3 MARITIME HUBS -HANKE

Opinnäytetyön tilaajana on MariTime Hubs - Meriteollisuuden rakennemuutoksen hyvät käytännöt EU:ssa -hanke (MariTime Hubs). Hanke oli kaksivuotinen ja se päättyi 31.12.2013. MariTime Hubsissa kerättiin kymmeniä rakennemuutoksen hallintaan soveltuvia hyviä käytäntöjä kymmenestä eri EU:n valtiosta. Opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä yhteen rakennemuutoksen kokoneeseen kohteeseen. Työ on osa MariTime Hubs -hankkeen tulosta, jonka kohderyhmänä ovat viranomaiset ja päättäjät, kehittämis- ja koulutusorganisaatiot, oppilaitokset, tutkimuslaitokset ja muut toimijat jotka osallistuvat meriteollisuuden rakennemuutoksen johtamiseen, suunnitteluun ja toteuttamiseen. (MariTime Hubs 2011, 2.) Tämä opinnäytetyö on tälle kohderyhmälle myös hyödynnettävissä. Hankkeelle on tehty aikaisemmin yksi Turun ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Suvi Järvenpään opinnäytetyön aiheena on Teollisuuden rakennemuutoksen sosiaaliset vaikutukset ja toimenpiteet – Rakennemuutostoimijoiden näkemykset ja kokemukset.

Tässä työssä on tarkasteltu Ranskan länsirannikolla sijaitsevaa Nantesin kaupunkia, joka on entinen telakkakaupunki. Kaupunki koki merkittävän rakennemuutoksen 1980-luvun lopussa, kun kaupungin ytimessä sijaitsevan telakan toiminta päättyi. Telakan sulkemisesta on kulunut lähes 30 vuotta, jonka ajalta on kertynyt tietoa niin lyhyen kuin pitkän aikavälin strategioista ja niiden tuloksista.

MariTime Hubs – Meriteollisuuden rakennemuutoksen hyvät käytännöt EU:ssa -hanke oli Turun ammattikorkeakoulun (Turun AMK) ja Turun yliopiston Merenkulkualan tutkimus- ja koulutuskeskuksen (MKK) yhteishanke. Hanketta rahoitti Euroopan sosiaalirahasto ja Suomen valtio. Rahoituksen myöntäjänä oli Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Hanke toteutettiin 16.6.2011–31.12.2013 välisenä aikana.

Hankekuvauksen mukaan hankkeen tavoitteita olivat:

- luoda toimiva kansainvälinen verkosto
- tunnistaa meriteollisuuden rakennemuutokseen johtaneita tekijöitä
- kuvata alueen kohtaamia haasteita äkillisen rakennemuutoksen seurauksena ja niiden vaikutuksia
- koota yhteen tehtyjä alueellisia toimenpiteitä rakennemuutoksen vaikutuksen pienentämiseksi ja arvioida tehtyjä toimenpiteitä
- edistää muualla toteutettujen hyvien käytäntöjen ripeää käyttöönottoa ja juurruttamista
- varautua ja ennakoida mahdollisesti tuleviin rakennemuutoksiin kehittämällä hallinnan tehokkaita välineitä ja toimenpiteitä

(MariTime Hubs 2011, 2.)

Hankkeen tärkeimpiä kohdealueita olivat EU:n meriteollisuusalueet, joita on kohdannut äkillinen rakennemuutos. Kohteina olivat myös alueet, joiden muita teollisuudenaloja on kohdannut rakennemuutos ja alueet, jotka käyvät parhaillaan muutosta läpi. (MariTime Hubs 2011, 2.) Hankkeessa tarkasteltiin kerättyjä hyviä käytäntöjä erityisesti meriteollisuuden näkökulmasta. Näkökulma keskittyi siihen, miten alueen meriteollisuus ja siihen liittyvä osaaminen on selvinnyt aluetta kohdanneesta toiminnan loppumisesta tai merkittävästä supistumisesta. Haastattelussa tuli ilmi myös muut alueelliset vaikutukset ja muutokset. Hankkeen loppuraportissa on kuvailtu kunkin alueen ja kaupungin taustatiedot, tapahtunut rakennemuutos ja tehdyt toimenpiteet. Loppuraportista löytyy myös kaikki hyväksi havaitut käytännöt yhteen koottuna. Hankkeen loppuraportti julkaistiin vuoden 2014 alussa.

4 ALUEEN KEHITTÄMINEN

4.1 Alue käsitteenä

Tässä työssä olen valinnut käytettäväksi aluetieteen professori Hannu Katajamäen määrittelemät käsitteet aluekehittäminen, aluesuunnittelu ja aluepolitiikka sekä Jussi S. Jauhiaisen ja Vivi Niemenmaan määrittelemän alueellisen suunnittelun käsitteen.

Aluekehittämisellä tarkoitetaan yhteiskunnallisten päätösten ja prosessien moniulotteista asetelmaa. Aluekehittäminen on aina alueperusteista. Katajamäen mukaan aluekehittäminen toimii eräänlaisena yläkäsitteenä aluesuunnittelulle ja aluepolitiikalle. Aluesuunnittelu ja aluepolitiikka ovatkin aluekehittämisen välineitä. Aluekehittäminen ei määrittele, onko alue kehittämiskelpoinen vai ei. Suomessa aluekehittämistä voidaan toteuttaa kylä-, kaupunginosa-, kunta-, maakunta- ja valtakuntatasolla. (Katajamäki, H. 2011.)

Aluesuunnittelulla tarkoitetaan yleisesti kaavoitusta, kuten maakunnan, yleiskaavan tai asemakaavan suunnittelua. Aluesuunnittelua voidaan toteuttaa monilla eri tasoilla, kuten aluekehittämistäkin. (Katajamäki 2011.)

Aluepolitiikalla taas viitataan päätöksiin ja käytäntöihin, joilla on aluevaikutuksia. Katajamäen määrittelyssä aluekehittäminen korostaa kestävästä kehitystä, johon kuuluu niin ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. (Katajamäki 2011.)

Alueellisella suunnittelulla tarkoitetaan yhteiskunnan, alueiden ja yhdyskuntien tietoista ajallis-tilallista järjestämistä käsitteiden ja käytäntöjen avulla. Se on tulevaisuuteen kurkottavaa kehittämistä, ohjaamista ja kontrollointia huomioiden alueen menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Alueellisella suunnittelulla voi olla monta näkökulmaa ja sen suurena haasteena onkin sen moniulotteisuus. (Jauhainen, J. ja Niemenmaa, V. 2006, 21.)

4.2 Alueellinen rakennemuutos

Suomen työ- ja elinkeinoministeriö määrittelevät äkillisen rakennemuutoksen alueiksi sellaiset alueet, joissa jokin iso yritys lopettaa tai supistaa toimintaansa, jolloin työllisyys ja tuotanto heikkenevät nopeasti (Suomen työ- ja elinkeinoministeriö 2013).

Alueen äkilliseen rakennemuutokseen johtavat tekijät ovat usein seurausta globaalin tason toimista. Tyypillisesti alueella vaikuttava iso yritys siirtää tuotantoaan halvemman tuotannon maihin, jonka seurauksena alueen tuotantotoiminta joko päättyy kokonaan tai supistuu merkittävästi. (Suomen työ- ja elinkeinoministeriö 2013.)

Taloudelliset muutokset maailmanlaajuisesti ovat vaikuttaneet ja tulevat vaikuttamaan alueelliseen kehitykseen ja alueiden rakennemuutoksiin. Talouden globalisoituminen ja taloudellisen tilanteen vaihtelut luovat uudenlaisia haasteita aluekehitykselle. Alueen kestävästä ja turvatusta kehityksestä on tullut haastavaa. Aluekehitys on tullut pisteeseen, jossa on mietittävä kehityksen määrän sijaan kehityksen laatua. Globalisaatio on luonut paljon mahdollisuuksia eri alueille ja se on luonut uutta kasvua ja kehitystä eri talouden sektoreilla. Samalla globalisaatio on mahdollistanut suurten alueellisten työllistäjien siirtymisen halvemman tuotannon maihin ja alueisiin. Kilpailu on kiristynyt alueiden välillä. (Pike ym. 2006, 3–5.)

Taloudellisen tilanteen heikkeneminen toisaalla ja paraneminen toisaalla muodostavat myös sosiaalista eriarvoisuutta. Toiset alueet kärsivät köyhyydestä ja työttömyydestä, kun taas toiset alueet vaurastuvat ja työllistävät asukkaita. Monet länsimaiset kehittyneet maat ovat kohdanneet uusia alueellisia haasteita samaan aikaan, kun useat Afrikan, Lähi-idän ja Aasian maat ovat saavuttaneet taloudellista hyvinvointia ja kasvua. Asetelmat ovat osittain jo vaihtuneet ja osittain vielä vaihtuvat. Maailmalla on käynnissä taloudellinen uudelleenpolarisoituminen. (Pike ym. 2006, 5–8.)

Pike ym. (2006, 10–12) mukaan uuden alueellisen asetelman vuoksi monien alueiden ja kaupunkien tulisi pohtia joustavammin uusia mahdollisuuksia ja strategioita selvitä rakenteellisista muutoksista. Alueiden tulisi olla valmistautuneempia muutoksiin ja kyetä mukautumaan joustavammin muuttuviin tilanteisiin. Pike ym. (2006, 12) kannustavat Local and Regional Development -teoksessaan, että alueiden yrityksiä, organisaatioiden ja instituutioiden tulisi muodostaa yhtenäinen ja yhteneväinen strategia, jolla pystyttäisiin vastaamaan globalisaation ja rakennemuutoksen tuomiin haasteisiin. Ei ole olemassa yhtä valmista ratkaisua kaikille alueille, vaan ratkaisujen tulisi olla alueensa näköisiä ja vastata alueen osaamista ja kykyä. Uusien ratkaisujen ja strategioiden tulisi olla yhteydessä alueen toimijoihin siten, että osaaminen ja tieto-taito jäisivät alueelle ja sitä kyettäisiin hyödyntämään jatkossakin. Taloudellisen kehityksen tulisi olla linkitettyä sosiaaliseen ja institutionaaliseen sektoriin. Alueen kestävään kehitykseen liitetään usein koulutuksen ja sosiaalisten palveluiden tarjoaminen taloudellisen kasvun lisäksi. Alueella tulisi olla niin sanottua sosiaalista kuin taloudellistakin pääomaa. (Pike ym. 2006, 12–15.)

4.3 Aluekehityksen lähtökohdat

Paikallisen ja alueellisen kehityksen määrittely vaatii aina maantieteelliset käsitteet tilasta, paikasta, laajuudesta ja alueesta. Alueellisen kehityksen ymmärtäminen vaatii tietynlaisten perimmäisten kysymysten esittämistä: mitä se on, mille se on ja mitä sen pitäisi olla. (Pike ym. 2006, 35, 56.) Toisin sanoen kellenelle aluetta kehitetään, millaista kehitystä tavoitellaan ja mitkä ovat kehityksen mittarit.

Aluekehitykselle voidaan nimetä kolme edellytystä, jotta kehityssuunta toimii alueen hyväksi:

1. Alueeseen kohdistuu suoraa toimintaa (niin sanottuja *act/realize*-toimintoja)
2. Alueeseen sovelletaan luovaa ongelmanratkaisua alueella olevien toimijoiden kesken (*creative problem solving* -toiminnot)
3. Alueella parannetaan ja tehostetaan jo olemassa olevia alueellisia järjestelmiä. (Kaivo-oja, J. 2011, 63.)

Paikallinen ja alueellinen kehitys on aikaisemmin määritelty pitkälti taloudellisesta näkökulmasta, kuten bruttokansantuotteen (BKT) mukaan. Nykyään näkökulmia on useampia, joista esimerkkeinä inhimillisen kehityksen indeksi HDI (*Human Development Index*) ja aidon kehityksen indikaattori GDI (*Genuine Progress Indicator*), joihin on mahdutettu myös sosiaaliset ja ympäristönäkökulmat. Kehityksen määrittely muuttuu siis aikojen saatossa. (Pike ym. 2006, 30–33.)

Alueen kehittämistä voidaan tarkastella myös siltä kannalta, mistä suunnasta kehitystä ohjataan. Historiaan saatossa alueita on pitkälti kehitetty ylhäältä alas -menetelmällä, eli keskusjohtoisesti ja hallinnon hierarkioita noudattaen. Nykyään vaihtoehtoja tarjoaa myös alhaalta ylös -menetelmät, joissa hallinto on hajautempaa ja kehitystoiveet huomioidaan ruohonjuuritasosta alkaen. (Pike ym. 2006, 253.)

4.4 Ennakointimenetelmät, suunnitteluprosessi ja muutosjohtaminen osana kestävästä aluekehityksestä

4.4.1 Ennakointimenetelmät

Tulevaisuutta on vaikea ennustaa ja muutokseen voi olla hankala valmistautua. Aluekehitys ja alueellinen suunnittelu kuitenkin pyrkivät vaikuttamaan alueen kehitykseen siten, että se kestää muuttuvaa maailmaa ja maailmantilanteita. Alueen tulevaisuutta voi kuitenkin eri menetelmin ennakoida ja suunnitella.

Ennakointi on tulevaisuuden mahdollisten olosuhteiden ja tilanteiden huomioimista. Ennakoinnissa voidaan käyttää erilaisia menetelmiä ja menetelmätyökaluja, joilla voidaan havainnoida todennäköisiä kehityksen suuntia. Alueellinen ennakointitoiminta sisältää ennakointimenetelmien ja -tietojen soveltamista aluekehitystyössä. Ennakoinnin tarkoituksena on rakentaa siltaa nykyisyyden ja tulevaisuuden välille, jonka avulla pyritään vastaamaan konkreettisesti, miten käytännössä haluttu tulevaisuus saavutetaan. (Kaivo-oja 2011, 63–64.)

Alueellisessa ennakointitoiminnassa sovelletaan huolella valittuja ennakointimenetelmiä ja toimitaan verkostomaisesti yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Ennakointi kohdistuu tiettyihin konkreettisiin päätöksentekotarpeisiin, toimintoihin ja strategioihin. Haastavinta aluekehittämisessä on yhdistää eri menetelmien dynaaminen käyttö osaksi kokonaisvaltaista prosessia. Hyvät ennakointimenetelmät ja huolella laadittu suunnitteluprosessi täydentävät aina toisiaan. Molemmat luovat hyvän pohjan myös muutosjohtamiselle. (Kaivo-oja 2011, 70, 101.)

Ennakointimenetelmät ja menetelmätyökalut ovat erittäin toimivia aluekehitystyössä. Erilaisia ennakointimenetelmiä on monia ja ne hyödyntävät erilaisia näkökulmia ja lähtökohtia. Yhtenä esimerkkinä ovat ekstrapolatiivinen menetelmä, jossa tulevaisuutta kohti mennään menneisyydestä käsin. Normatiivisessa menetelmässä taas lähdetään tavoitellun tulevaisuuden kautta kohti nykypäivää. Ekstrapolatiivinen lähestymistapa tarkastelee kehityksen suuntaa ja antaa siten keinoja toimintaan. Normatiivinen tapa asettaa toiminnalle välitavoitteita, jotta haluttu päämäärä saavutetaan. Erilaisia ennakoinnin menetelmätyökaluja ovat erilaiset analyysit alueesta, esimerkiksi SWOT-, riski-, skenaario- ja trendianalyysi. Kaoottisissa tilanteissa olosuhteiden ennakointi on haastavaa. Tällöin esimerkiksi erilaiset toimintaympäristön haravoinnit (engl. environmental scanning), joissa selvitetään mitä alueella on, sekä toimijoiden sitoutumisen astetta alueeseen selvittävät analyysit (engl. commitment analysis), voivat auttaa suunnittelussa. Ennakoinnissa on hyvä käyttää useampaa menetelmää ja yhdistää niiden antamia tuloksia. Toiminnan tavoitteet ja toiminnan keinot on hyvä käsitellä samanaikaisesti. (Kaivo-oja 2011, 63–69, 101.)

4.4.2 Suunnitteluprosessit

Suunnitteluprosesseja voidaan viedä läpi erilaisin menetelmin. Erilaiset menetelmät mahdollistavat erilaisten painotusten käytön. Kaivo-oja on listannut (2011, 81–82.) erilaisia suunnitteluprosessin läpiviennin menetelmiä.

- 1) Visioprosessi
- 2) Päämäärälähestymistapa
- 3) Kriittisten asioiden lähestymistapa
- 4) Skenaariolähestymistapa
- 5) Kokonaisprosessin uudelleenorganisointi toimivista ja ei-toimivista osista

Visioinnissa määritellään ensin haluttu tulevaisuus ja sitä toteuttava projekti. Tämän jälkeen toimintaympäristö, niin ulkoinen kuin sisäinen, analysoidaan ja ennakoitaan. Lopuksi valitaan ne toiminnot, jotka edistävät halutun tulevaisuuden luomista ja toteutusta. Visioprosessissa toimintaympäristön ennakointi ja ennakkoinnista tehtävät selkeät johtopäätökset ovat tärkeitä. (Kaivo-oja 2011, 81–82.)

Päämäärälähestymistavassa haluttujen tavoitteiden mukaan laaditaan strategiat ja suunnitelmat. Päämääriä voi olla useita ja niille voidaan laatia osasuunnitelmia. Kriittisessä lähestymistavassa määritellään projektin kannalta kriittiset tekijät ja käydään ne läpi, luodaan niille ratkaisut ja ratkaisujen pohjalta suunnitelma. (Kaivo-oja 2011, 81–82.)

Skenaariolähestymistavassa tunnistetaan ja kuvataan erilaisia skenaarioita, jotka arvioidaan. Arvioinnin jälkeen keskitytään toivotuimpaan skenaarioon ja tämän pohjalta luodaan suunnitelma. (Kaivo-oja 2011, 81–82.)

Kokonaisprosessin uudelleenorganisoinnissa määritellään ne asiat, jotka ovat sillä hetkellä toimivia ja toimimattomia. Määrittelyn jälkeen laaditaan lisätoimenpiteet ja niiden vaatimukset toteutuakseen. Tältä pohjalta laaditaan uusi suunnitelma. Prosessimalleja kannattaa hyödyntää suunnitellessa alueen tulevaisuutta ja strategioita. (Kaivo-oja 2011, 81–82.)

4.4.3 Muutosjohtaminen

Ennakointi ja muutosjohtaminen olisi hyvä yhdistää, jotta tapahtuvien ja toivottujen muutosten toteutuminen onnistuisi. Usein jo ennakointivaiheessa tehdään taktisia, strategisia ja visionäärisiä päätöksiä. Muutosjohtamisessa on hyvä huomioida, että muutokset voivat aiheuttaa vastarintaa. Usein uudet ideat, toimintamallit ja suunnat voivat kohdata vastustusta ainakin joissakin ryhmissä. Muutosvastarintaa on hyvä ymmärtää ja tietoisesti hallita. Sitä voidaan hallita muun muassa harjoittamalla riittävää tiedottamista, osallistamalla eri tahot ja ihmiset päätöksentekoon ja suunnitteluun sekä kutsumalla eri tahoja neuvotteluihin ja sopimustilanteisiin. Osa muutosvastarintaa hallitsevista toimista voi olla aikaa ja rahaa vievää, mutta ne antavat tärkeitä etuja muutosta johdettaessa. (Kaivo-oja 2011, 83, 85–88.)

Muutosjohtamisen onnistumisen kannalta on tärkeää tunnistaa muutosprosessien aikajänteet. Aikajänteen hahmottaminen on tärkeää myös siksi, että asiat voidaan jakaa nopeisiin ja hitaisiin muutostarpeisiin. Näiden hallinta muutoksessa on onnistumisen kannalta oleellista. Laajemmat kokonaisuudet muutoksessa ja sen johtamisessa on hyvä pohtia ja tunnistaa. Osa muutoksista vaatii aikaa ja joustavuutta, kun taas osa voidaan toteuttaa hyvinkin nopeasti. Muutos kannattaa toteuttaa osakokonaisuuksina, palasina, jotta välttyttäisiin liian suurien kokonaisuusien toteuttamisen ongelmilta ja päällekkäisiltä asioilta, jotka voivat johtaa epäonnistumisiin. Eri näkökulmien tuomien muutosjohtamiseen on myös kannattavaa. (Kaivo-oja 2011, 83, 85–88.)

Aluekehittämisen haasteena on usein muutosjohtamisen yhdistäminen ennakointiin ja suunnitteluprosessiin. Näiden kaikkien yhdistäminen vaatii usein tietoista päätöstä asiasta. Ennakointi- ja suunnittelumenetelmillä ja muutosjohtamisella on vahva yhteys. Ongelmanratkaisu, järjestelmien parantaminen ja konkreettinen toiminta alueen hyväksi tuleekin nähdä yhtenä kokonaisuutena. Muun muassa eri näkökulmien ja intressiryhmien tarpeiden huomioiminen, verkostossa ja substanssi edellä toimiminen sekä aikajänteiden huomioiminen mahdollistavat

innovatiivisuutta ja luovuutta. Ne voivat tarjota vastauksia ja ratkaisuja aluekehittämiseen liittyvissä haasteissa ja prosesseissa. Toisinaan hyvätkään suunnitelmat eivät toteudu suunnitelman mukaisesti, jos muutosjohtamista ei liitetä suunnitelmiin. Päätöksenteko, suunnittelu ja ennakointi on kytkettävä toisiinsa. (Kaivo-oja 2011, 63, 82–85, 98.)

4.5 Alueellinen yhteistyö

Alueen kehittämisessä voidaan hyödyntää alueen verkostoja, vahvistaa innovaatiotoimintaa ja huomioida luovan luokan toimintamahdollisuudet.

Verkostoja voidaan hyödyntää eri osa-alueilla ja tavoilla. Verkostossa toimijat ikään kuin muodostavat verkon solmukohtat ja toimijoiden väliset suhteet yhdistävät niitä. Verkostoja voi olla vaikea määritellä ja niiden muodostamista toteuttaa. Verkostot ovat aina ainutlaatuisia ja pitkän ajan kuluessa muodostuneita. Yhteistyöverkostoja löytyy monenlaisia, kuten toimitusverkostot, asiakasverkostot, strategiset liitot ja policy-verkostot, jotka ovat viranomaisten ja muiden toimijoiden välistä yhteistyöverkostoja. Verkostojen luominen ylhäältä alas -tyylillä ei kuitenkaan toimi. Verkostot syntyvät luontevimmin alhaalta ylös -menetelmällä. Verkostojen syntyä voidaan ohjata luomalla sille tilaisuuksia ja on luotettava, että aktiiviset tekijät löytävät ja ottavat paikkansa. (Kaivo-oja 2011, 77, 79; Inkinen, S & Pietarila, J. 2011, 238.)

Luovalla luokalla viitataan tietotyöläisiin, tutkijoihin, muotoilijoihin, graafikoihin, ohjelmoijiin, taiteilijoihin ja erilaisiin innovaattoreihin. Luovassa luokassa yhdistyy porvarilliset ja boheemit arvot. Tästä luokasta on myös hyödynnetty ranskalaista käsitettä boheemi porvari, lyhennettynä bopo (ransk. *bourgeois bohème* eli *bobo*). Luovan luokan edustajat kaipaavat aktiivista ja monipuolista palvelutarjontaa aina ruohonjuuritasoon saakka. Yksilöllisyyden korostaminen, omaehtoinen yhteisöllisyys ja niin kutsuttua luovuuden ilmapiiriä halutaan nykyään tuoda esille, kun puhutaan alueiden kilpailukyvystä ja taloudellisesta menestymisestä. Luovan luokan huomioimisella uskotaan olevan etua luovan ja moniarvoisen alueen ke-

hittämisessä. Sen ajatellaan lisäävän paikallista ja alueellista dynaamisuutta. Dynaaminen paikalliskulttuuri on yksi kestäväen kehityksen mahdollistaja. (Inkinen & Pietarila 2011, 232, 236–237, 251.) Luomalla uutta voidaan vastata tulevaisuuden tarpeisiin ja haasteisiin. Näin on mahdollista selvittää myös isommista alueellisista muutoksista.

Innovaatiotoiminnan korostetaan monissa eri yhteyksissä olevan ehto tulevaisuuden kehitykselle ja kilpailukyvyille. Innovatiivisen toimintaympäristön katsotaan tuovan mukanaan positiivisen toimintakulttuurin ja nostavan alueen imagoa. Innovaatioympäristössä erilaiset osaajat kohtaavat ja vahvistavat näin innovaatiotoimintaa. Tällaisessa osaamis pohjaisessa taloudessa korostuvat tietyt piirteet ja lähtökohdat, joita ovat muun muassa kilpailu osaavista ihmisistä, asenne asuamiseen sekä julkisiin ja yksityisiin palveluihin, kuluttajuus sekä yhdyskuntarakenteen tiivistyminen.

Puhuttaessa erilaisista innovaatiojärjestelmistä, -ympäristöistä ja -ekosysteemeistä, kyse on kuitenkin ihmisestä ja sosiaalisesta toiminnasta. Tällöin tulee huomioida ihminen tarpeineen ja haluineen. (Inkinen & Pietarila 2011, 235–236.)

4.6 Aluekehittämiseen yhdistettäviä teorioita ja määritelmiä

Alueellista kehitystä voidaan tarkastella, avata, tulkita ja ymmärtää erilaisten teorioiden, määritelmien ja näkemysten avulla. Taloustieteen teoriat ovat vahvasti ohjanneet alueellisen kehityksen määrittelyä. Alueen kehitystä on tarkasteltu lähinnä erilaisten makrotalousteorioiden pohjalta. Joitakin teorioita on hyvä avata tässä työssä, jotta niiden erot keskenään ja kestäväen kehityksen näkökulman kanssa selittyvät.

Uusklassinen teoria pyrkii selittämään alueellisia kasvueroja ja niiden pitkän aikavälin heikkenemisiä ja lähentymisiä. Alueellinen talouskasvu riippuu teorian mukaan kolmesta tuotantotekijästä: pääomasta, työvoimasta ja teknologiasta. Teoriaa on kuitenkin kritisoitu siitä, että se ei huomioi maantieteellisiä eroja. Kriittistä huolimatta tätä teoriaa sovelletaan edelleen paljon puhuttaessa alueellisesta kehityksestä. (Pike ym. 2006, 69–77, 121.)

Makrotaloutta tarkasteleva keynesiläinen talousteoria keskittyy kysynnän ja tarjonnan rooleihin. Teorian mukaan alueellinen kasvu on riippuvainen ulkoisesta kysynnästä. Päinvastoin kuin uusklassinen teoria, keynesiläinen painottaa alueellisten erojen ja rajoittamattomien markkinoiden enemmän vahvistavan alueellisia eroja kuin vähentävän niitä. (Pike ym. 2006, 69–77, 121.)

Rakenteellisten ja ajallisten vaihteluiden teorit pyrkivät tulkitsemaan alueiden kehitystä historiallisten ja evolutiivisten prosessien näkökulmasta, jotka vaikuttavat rakenteiden ja järjestelmien muuttumiseen. Erilaiset vaihe- sykli- ja aaltoteorit asettavat alueellisen kehityksen ajalliseen kehykseen, jossa kehitystä tarkastellaan historiallisten kehitysvaiheiden avulla. Tällaisia ovat esimerkiksi alueen siirtyminen teollisesta yhteiskunnasta jälkiteolliseen ja palveluyhteiskuntaan. Usein näitä teorioita kritisoidaan siitä, että niiden katsotaan tulkitsevan joko kaikkien alueiden kehittyvän samalla tavalla paikallisista eroista huolimatta, niiden keskittyvän vain tiettyjen tuotteiden kehittymiseen teollisuusalojen ja markkinoiden sijaan tai antavan liikaa painoarvoa teknologialle keskittymättä lainkaan sosio-institutionaalisiin prosesseihin. (Pike ym. 2011, 79, 121.)

Marxilainen talousteoria ja muut radikaalit talouspoliittiset näkemykset selittävät alueellisia eroja työvoiman spatiaalisella jakautumisella. Työvoiman jakautuminen eri alueilla luo niiden välistä hierarkiaa, ja teorit selittävät alueellisen kasvun olevan jaksottaista. (Pike ym. 2006, 121.) Työvoimalla on eri alueilla eri kustannus. Esimerkiksi halpatuotantomaissa työvoimakustannukset ovat alhaiset, joka selittää tuotannon siirtämisen pois korkeampien työvoimakustannusten maista. (Marxilainen taloustiede 2014.)

Siirtymäteorioissa, kuten transaktiokustannus- ja sääntelyteoria, selitetään alueellista kehitystä muutoksilla kapitalismin luonteessa. (Pike ym. 2006, 121) Transaktiokustannusteoria selittää toimijoiden tekevän päätöksiä sen mukaan miten hoidettuna toiminto aiheuttaa pienimmät kokonaiskustannukset. Esimerkiksi kannattaako sellainen toiminta toteuttaa itse, joka aiheuttaa tuotantokustannuksia vai ostaa toiminta markkinoilta, joka taas tuottaa transaktiokustannuksia. (Otava, T. 2010, 17; viitattu lähteeseen Cheon & Grover & Teng 1995, 213.) Sääntelyteoria

selittää alueelliset erot hallinnollisella tietoisella vaikuttamisella, esimerkiksi erilaisten ohjauskeinojen ja kannustimien avulla (Keinänen, A. 2012).

Institutionismi ja sosio-ekonomiset näkemykset ovat vielä melko tuore lähestymistapa alueellisessa kehityksessä. Institutionaaliset ja sosio-ekonomiset suuntauksat painottavat instituutioiden ja sosiaalisten rakenteiden selittävän alueiden eriarvoistumista. Alueiden erityispiirteet ja erikoistuminen ovat keskeisiä, erityisesti välillisten toimielinten rooli markkinoilla, kun pyritään selittämään kehityksen suuntaa ja kulkua. (Pike ym. 2006. 95, 121.)

Post-development-näkemys ammentaa post-strukturalistisista teorioista kritisoidakseen hallitsevaa valtavirran käsitystä ja tapaa puhua kehityksestä. Post-development pyrkii edistämään vaihtoehtoisia, paikallisesti määriteltyjä kehityksen sosiaalisia rakenteita, jotka perustuvat sekä taloudelliseen ja ei-taloudelliseen toimintaan. (Pike ym. 2006, 122.)

4.7 Aluekehitys ja kestävä kehitys

”Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös sitä, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa” (Suomen ympäristöministeriö 2013).

”Aluerakenne ja alueidenkäyttö luovat toimintaedellytyksiä elinkeinoelämälle, perustan väestön elinoloille ja vaikuttavat ekologiseen kestävyYTEEN” (Suomen ympäristöministeriö 2006, 7). Toimintojen sijoittuminen ja alueen kokonaisrakenne määräytyvät ainakin välillisesti ja osittain suoraan alueidenkäytön ja aluerakenteen kautta (Suomen ympäristöministeriö 2006, 7).

Globalisaatio on tuonut niin uhkia kuin mahdollisuuksiakin alueiden kehittymiselle. Globalisaation myötä aluerakenteiden muutokset voivat tapahtua hyvin nopeastikin, joka on aluerakenteen kannalta haastavaa. (Suomen ympäristöministeriö 2006, 8.)

Aluekehityksen tarkastelu kestävän kehityksen näkökulmasta on noussut uudeksi merkittäväksi käsitteeksi tarkastella kehitystä aikaisempien, lähes yksinään vallalla olleiden talousnäkökulmien sijaan. Talousnäkökulmat eivät ole huomioineet riittävästi sosiaalista eriarvoistumista ja kasvanutta tiedostamista ekologisia ja ympäristöllisiä ongelmia kohtaan. Kestävän kehityksen näkökulmakin on kehittynyt muutamassa vuosikymmenessä 1960- ja 1970-lukujen radikaalimmasta ympäristön huomioimisesta nykyiseen, paremman elintason saavuttamiseen vahingoittamalla vähemmän ympäristöä, taloutta tai sosiaalista hyvinvointia. (Pike ym. 2006, 113–114.)

Kestävän kehityksen mukainen aluekehitys voidaan jakaa kahteen suuntaukseen: heikkoon ja vahvaan kestävään kehitykseen. Heikossa (engl. *weak*) kestävässä kehityksessä on vallalla hyvin antroposentrinen näkemys. Heikko kestävä kehitys ei varsinaisesti haasta vallalla olevia taloudellisia rakenteita, vaan pyrkii tehostamaan luonnonvaraisten resurssien käyttöä teknologian avulla. Tarkoituksena on kehittää uusiutuvan energian muotoja uusiutumattomien sijasta sekä edistää tehokkaampaa energiankäyttöä. Pehmeämpiä lähestymistapoja ja valistuneempia lähetystapoja halutaan tuoda mukaan taloudelliseen ajatteluun. Taloudellista kasvua haetaan edelleen pyrkien tasaamaan haittoja ja hyötyjä ekologien ja sosiaalisten arvojen näkökulmasta. (Pike ym. 2006, 115.)

Vahvassa (engl. *strong*) kestävässä kehityksessä kyseenalaistetaan enemmän vallalla olevaa taloudellista järjestelmää ja sillä pyritään ajamaan vahvaa ympäristöpolitiikkaa. Vahvan näkemyksen mukaan ympäristöllä on itseisarvo ja luonto tulee säilyttää turmeltumattomana. Hyvinvointi nähdään myös muuna kuin materiaalisena ilmiönä ja siihen liitetään harmonista rinnakkain eloa ympäristön kanssa. Tarkoituksena on vaikuttaa luonnonvarojen ja resurssien käyttöön vähentämällä niiden tarvetta ja kysyntää. (Pike ym. 2006, 115.)

Ekologinen modernisaatio on yksi eniten vaikuttanut heikon kestävä kehityksen lähestymistavoista. Taloudellista kasvua pyritään kasvattamaan vähemmällä luonnonvarojen käytöllä, sääntelemällä markkinoita ja käyttämällä ympäristötoimia taloudellisina ajureina. Tyypillisiä esimerkkejä tästä ovat ympäristöklusterit ja teollinen ekologia. Näissä esimerkiksi pyritään tuomaan jätteen tuottajat ja jätteen

hyödyntäjät yhteen samalle alueelle vahvistamalla ”jätteestä raaka-aineeksi” -ajattelua. Ympäristön kunnostaminen ja kierrättämällä valmistaminen ovat menetelmiä, joilla haetaan hyviä tuloksia alueen kehittämistä silmällä pitäen. (Pike ym. 2006, 115–117.)

Kestävä kehitys on tuonut aluekehitykseen keskustelua ja kontrastia alhaalta ylös - ja ylhäältä alas -lähestymistapoihin. Vahva kestävä kehitys on edistänyt pienen mittakaavan, hajautettujen ja paikallisten sosiaalisten organisaatioiden muotoja, jotka edistävät alueen toimijoiden itsenäisyyttä ja keskinäistä tukea. (Pike ym. 2006, 117.)

Kestävän kehityksen näkökulma on saanut myös osakseen kritiikkiä. Heikon kestävä kehityksen epäillä todella pystyvän tukemaan sellaisia maltillisia keinoja, jotka yhdistävät taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristölliset näkökulmat. Keinoja yhdistää näkökulmat nähdään olevan rajallisesti. (Pike ym. 2006, 117.)

Vahvaa kestävä kehitystä arvostellaan sen tavoittelevan epärealistista ideologista puhtautta, sillä olevan käytännön soveltamispuutteita ja esimerkkien löytyvän vain pienissä ja rajatuissa mittakaavoissa. Ongelmien katsotaan olevan laajempia kuin pienen mittakaavan esimerkit, joten niillä ei katsota olevan realistisia mahdollisuuksia ratkaista isoja alueellisia ongelmia ja saavuttaa kestävä kehitys. Paikallisilta ja alueellisilta laitoksilta ja organisaatioilta voi puuttua myös valtuudet ja resurssit toteuttaa kestävä kehitystä edistäviä toimenpiteitä. Tässä kansallisella hallituksella ja hallinnolla on myös oma roolinsa. (Pike ym. 2006, 117.)

4.8 Hallitus ja hallinto aluekehityksen vaikuttajina

Kansallisella tasolla hallituksilla ja hallintoelimillä on ollut oma merkittävä roolinsa maiden ja alueiden teollistumisessa. Hallitukset ovat myös sotien, erityisesti toisen maailmansodan, jälkeen tukeneet valtioiden eri alueiden taloudellista kasvua ja pyrkineet kehittämään erityisesti maatalousalueita. Valtioiden sisäiset alueet ovat pitkään kehittyneet ylhäältä alas -menetelmällä ja kansallinen intressi on sanelnut alueiden kehitystä. Globalisoitumisen myötä alhaalta ylös -lähestymistavat

ovat saaneet enemmän tilaa. Tällä menetelmällä on haluttu ottaa alueiden toimijat mukaan suunnitteluun, keskusteluun ja osallistamaan heidät eri kehitysvaiheisiin. (Pike ym. 2006, 123.)

Valtionhallinnon rooli on erittäin tärkeä aluekehityksen kannalta. Verotus ja valtion menojen kohdistaminen ovat päätöksiä, jotka vaikuttavat kaikkiin alueisiin. Talouden kansainvälistyessä ja ylikansallisten toimijoiden vuoksi hallitukset ovat pakotettuja toimimaan sekä ylikansallisten ja kansainvälisten että paikallishallintojen kanssa. Päätöksenteko on monikerroksista ja valtioiden rooli on tässä merkittävä. Kansallinen hallinto muodostaakin usein kumppanuuksia muiden toimijoiden kanssa, joiden muodostaminen on valtion intresseissä. Kumppanuudet voivat vaihdella laajuudeltaan aina yksityistämisstrategioista yhteisöjen ja kansalaisten yleisen hyvinvoinnin lisäämiseen. (Pike ym. 2006, 150.)

4.9 Alueellinen imago ja identiteetti

Alueilla on yleensä jonkinlainen tunnistettava identiteetti tai imago. Jotkin alueet tai kaupungit voivat käyttää sitä hyödyksi monellakin tapaa, kuten houkuttelemalla uusia yrittäjiä tai asukkaita. Imago- ja identiteetti-käsitteillä on kuitenkin oma eronsa. Alueen muutosvaiheet voivat muuttaa myös sen imagoa ja identiteettiä. Alueen imagon ja identiteetin tunnistaminen, hyödyntäminen tai jopa mahdollinen muuttaminen ovat huomionarvoisia välineitä alueellisessa suunnittelussa.

Imago-käsitettä pidetään yleisesti tietoisesti annettuna kuvana ja toisaalta luotuna käsityksenä tai vaikutelmana jostain henkilöstä, yrityksestä tai alueesta (Zimmerbauer, K. 2008, 24, Karvonen 1999 37–39 mukaan). Imago voidaan ajatella vahvasti keinotekoiseksi ja tarkoitettuna palvelemaan tiettyä tarkoitusta ja vaikutelmaa (Zimmerbauer 2008, 25, Boorst 1962 mukaan). Imagon on tarkoitus miellyttää vastaanottajaa. Imago voi olla kiilotettu mielikuva, mutta sen lähtökohta on kuitenkin aina itse alueessa. (Zimmerbauer 2008, 25, Karvonen 1997, 82 & Karvonen 1997 mukaan) Imago sekoitetaan toisinaan mielikuva-käsitteeseen.

Nämä kaksi käsitettä voidaan kuitenkin erottaa toisistaan. Imago on viestinnällistä, lähettäjän luomaa ja mielikuva on psykologista, vastaanottajassa muodostuvaa. Näiden käsitteiden voidaankin ajatella olevan saman prosessin kaksi eri puolta. Käsitteiden sekoittumista vahvistaa markkinointialalla käytettävä imago-käsite, joka ulottuu myös tarkoittamaan vastaanottajan muodostamaa kuvaa. (Zimmerbauer 2008, 26.) Kumpikaan näistä ei kuitenkaan ole yksin lähettäjän tai vastaanottajan hallittavissa, vaan ne ovat toisistaan riippuvaisia. (Zimmerbauer 2008, 26, Karvonen 1999, 39–40 mukaan.)

Identiteetti-sanalla on juurensa latinankielisessä *identitas*-sanassa, joka merkitsee samaa ja samuutta (Zimmerbauer, K. 2008, 27, Karvonen 1999, 45 mukaan). Zimmerbauerin (2008, 27) sanoin alueellinen identiteetti on mahdollista jakaa alueen itsensä identiteetiksi sekä ihmisten alueelliseksi identiteetiksi eli aluetietoisuudeksi. Alueidentiteetti voi tarkoittaa joko paikan fyysis-spatiaalisia tekijöitä, kuten alueen muista erottavia ja havaittavia tekijöitä tai luonnonoloja. Se voi tarkoittaa myös ihmisen käsitystä omasta alueestaan eli aluesamastumista ja alueeseen kiinnittymistä. (Zimmerbauer 2008, 27, Relph 1976, 61 & Paasi 1986, 35 mukaan.) Alueilla voi olla vahvojakin tunnistettavia identiteettejä. Alueen maiseimia voidaan niin sanotusti artikuloida, jolloin tietyistä näkymistä tai maamerkeistä tulee alueellisia tai jopa kansallisia ikoneita. Alueellinen identiteetti rakentuu tällöin kollektiivisesti. (Zimmerbauer 2008, 29.)

Zimmerbauerin (2008, 29, Saleh 1998, 161 & Sörlin 1999, 109 mukaan) mukaan alueen asukkaiden luonteenpiirteet tai hallintolähtöinen institutionalisoituminen eivät ole keskeisiä identiteetin rakentajia. Identiteettiä rakentaa vahvemmin sellainen kehitys, jossa alueen symboleja omaksutaan yhteiseen käyttöön. Alueellinen identiteetti voi rakentua joko aluelähtöisesti, niin sanotusti alhaalta ylös -prosessissa, jossa asukkaat liittyvät alueeseen merkityksiä ja määritelmiä tai alueen ulkopuolelta, kuten hallintolähtöisesti, jolloin asukkaat hiljalleen samastuvat siihen. (Zimmerbauer 2008, 29, Van 't Klooster ym. 2002, 109–110 mukaan.)

5 CASE NANTES

Nantes sijaitsee Länsi-Ranskassa Atlantin rannikolla. Kaupunki sijaitsee noin 55 kilometrin päässä Atlantin valtamerestä ja 386 kilometriä pääkaupungista Pariisista. Kaupungissa vallitsee meri-ilma, jolloin talvet ovat leutoja ja sateisia, ja kesäisin on lämmintä (keskilämpötila 18,5 °C). Alueen ilmasto on otollista viljelylle ja puutarhoille. Nantesin läpi virtaa itä-länsisuunnassa Loire-joki ja koillisesta laskeutuu Erdre-joki, joka myös päättyy Nantesiin. (Ville de Nantes 2014a.)

Kartta 1. Nantes sijaitsee Ranskan länsirannikolla. (Central Intelligence Agency 2014)

Nantes kuuluu Pays de la Loiren hallintoalueeseen. Pays de la Loiren kuuluu viisi departementtia: Loire-Atlantique, Mayenne, Sarthe, Maine-Et-Loire ja Vendée. Nantes on sekä Pays de la Loiren ja Loire-Atlantiquen pääkaupunki. Loire-Atlantique on jaettu vielä neljään arrondissementtiin, 59 kantoniin ja 221 kuntaan. Se on Ranskan 13. suurin departementti. (Loire-Atlantique 2014.)

Kartta 2. Pays de la Loireen kuuluvat alueet (Wordatlas 2014)

Nantesin kaupungin asukasluku on vuoden 2012 tietojen mukaan 282 047. (The United Nations Statistics Division 2014.) Kaupungin keskustasta kahdeksan kilometrin päässä sijaitsee Nantes Atlantique -lentokenttä. Kaupungin keskusta-alueella on myös Gare de Nantes -rautatieasema, josta pääsee kattavasti kaikkialle Ranskaan. (Gare de Nantes 2014.)

Kartta 3. Nantesin kaupungin rajat on merkitty punaisella katkoviivalla. (Kuva-kaappaus Google Maps 2014)

Nantes Métropole -alueella, joka kattaa 24 kuntaa, asuu noin 590 000 henkilöä. Nantes Métropole on nykyään Ranskan kuudenneksi suurin metropolialue. (Nantes Métropole 2014a, Nantes 2014a.)

Ranskassa tehtiin vuoden 2008 kunnallisvaalien äänestyskäyttäytymisestä analyysi (Rivière, J. 2014). Analyysin mukaan Nantesin asukkaista lähes kolmannes on 18–24-vuotiaita, joista suurin osa on opiskelijoita. Nantesissa on paljon myös alempaan ja ylempään keskiluokkaan kuuluvia ihmisiä. Yläluokkaan kuuluvia on myös jonkin verran. Metropolialueen laidoilla asuu enemmän eläkeläisiä ja työläisiä. Artikkelin mukaan 18–24-vuotiaat äänestävät vahvasti vasemmistopuolueita tai jättävät kokonaan äänestämättä. Vihreät luokitellaan Ranskassa vasemmistoon. Alempi keskiluokka äänestää tyypillisesti vahvaa vasemmistoa ja ylempi keskiluokka äänestää vasemmiston lisäksi myös keskustaa. Yläluokka äänestää keskustaa ja oikeistoa, eläkeläiset vahvoja oikeistopuolueita ja työläiset jättävät joko äänestämättä, äänestävät tyhjää tai oikeistoa. Kaupungin hallinnossa on vahva vasemmistoeedustus.

Kartta 4. Nantes Métropole -alue. (Nantes Métropole 2014)

Nantesin vuoden 2014 budjetissa on arvioitu alueen talouden kasvavan vuoden aikana ja kaupunki aikoo jatkaa huomattavia investointeja kaikilla aloilla (koulutus, liikunta, viheralueet jne.). Investoimalla halutaan taata ja turvata tulevien sukupolvien palvelut. Kaupungin velka asukasta kohden on 838 euroa. (Ville de Nantes 2014b.)

5.1 Historia

Nantesilla on pitkä ja värikäs historia. Kaupunki on perustettu suunnilleen 70 vuotta ennen ajanlaskun alkua. Nantes on muun muassa ollut Bretagnen pääkaupunki. Henrik IV myönsi Ranskan hugenoteille eli protestanteille Nantesin ediktin, eli oikeuden harjoittaa uskontoaan. (Williams, N. ym. 1994, 651.)

Nantesin yliopisto perustettiin jo vuonna 1462. Yliopisto siirrettiin kuitenkin vuonna 1735 Rennesiin, josta se palautettiin takaisin Nantesiin vasta vuonna 1962. (Nantes 2014a.)

Ranskan orjakaupan keskus toimi 1700-luvulla Nantesissa. Tämä vilkastutti satamatoimintaa ja kaupunki vaurastui merkittävästi. Nantes kehittyi teollisuuskaupungiksi 1800-luvulla. Teollistumisen myötä kaupunkiin johdettiin rautatie, ja maailman ensimmäinen julkinen liikennejärjestelmä aloitti toimintansa vuonna 1826. Kaupunki oli vahvasti teollinen siirryttäessä 1900-luvulle. (Nantes 2014a; Williams ym. 1994, 651.)

Nantes koki kovia pommituksia toisen maailmansodan aikana. Teollisuus alkoi myös hiljalleen siirtyä muualle sodan jälkeen, ja muun muassa satamatoiminta siirrettiin Atlantin rannikolla sijaitsevaan Saint-Nazairen kaupunkiin. (Nantes 2014a.)

Nantes on kokenut useita merkittäviä rakennemuutoksia etenkin elinkeinoelämän puolella. 1800-luvulla Ranskan vallankumous ja orjakaupan kieltäminen aiheuttivat notkahduksen alueen taloudelle. Teollistumiseen asti meri ja joki olivat tarjonneet elinkeinon asukkaille, jotka olivat usein juuri merimiehiä, kalastajia, veneen-

rakentajia ja verkonkutojia. Kaupunki halusi tarjota myös uusia moderneja palveluja, joista yksi esimerkki on vuonna 1826 toiminnan aloittanut maailman ensimmäinen julkinen liikennejärjestelmä. Teollisuuden kehittyminen ja lisääntyminen nostivat Nantesin jaloilleen. Merimiesten tilalle tulivat työläiset perheineen. Kaupungista muodostui vahva työläiskaupunki ja uusia asuinalueita alkoi rakentaa. (Kivelä, K. 2013, 35–38.) Toisen maailmansodan jälkeen vielä Ranskan rannikkokaupunkien telakat olivat voimissaan ja toiminta oli kannattavaa.

5.2 Nantesissa 1980-luvun lopulla tapahtunut rakennemuutos

Ennen 1980-luvun loppua Nantes oli vielä vahvasti teollisuuspainotteinen kaupunki. Telakan siirtymisen jälkeen kaupunki oli taantuva entinen telakkakaupunki. (Jääskeläinen, L. 2012.) Chantiers Dubigeon-Normandie -telakka lopetti toimintansa Nantesissa vuonna 1987. Telakalta jäi yli 2000 ihmistä työttömäksi, joista osa työllistyi alueen lentokoneteollisuuden parissa. (Keltaniemi, A. ym. 2013, 39.)

Nantesissa perustettiin erilaisia työryhmiä pohtimaan ja suunnittelemaan kaupungin uutta strategiaa, jonka avulla kaupunkia saataisiin kehitettyä ja lisättyä sen vetovoimaisuutta. Työryhmissä oli edustajia niin talouden, kaupungin kuin alueorganisaatioiden henkilöstöstä. Alueella haluttiin pitää vahva tekninen osaaminen ja Nantesiin perustettiin lisää teknillisiä oppilaitoksia. Kaupunki halusi vahvistaa myös muita toimialoja, joten koulutustarjontaa kasvatettiin jo olemassa olevissa oppilaitoksissa. Myös täysin uusia oppilaitoksia perustettiin. (Keltaniemi ym. 2013, 39.) 1990-luvun alusta asti uusien koulujen perustamisvauhti on ollut suunnilleen yksi koulu vuotta kohden. Tämä sisältää kaikki koulutusasteet. (Philippe, J. 2013.)

Nantesin kaupungilla oli paremmat lähtökohdat hallita rakennemuutosta kuin lähitöillä noin 50 kilometrin matkan päässä sijaitsevalla Saint-Nazairella olisi ollut. Nantesissa telakka oli kaupunkia varten, ei kaupunki telakkaa varten. Saint-Nazairella tilanne olisi ollut taas päinvastainen. (Tourret, P. 2013.)

5.3 Rakennemuutoksen jälkeen

Nykyään Nantesia nimitetään bopo-kaupungiksi. Bopo-lyhenne tulee ranskankielisistä sanoista *bourgeois bohème*, eli ”porvari boheemi”. Kaupungissa on nykyään paljon korkeakoulutusta sekä luovan ja kulttuurialan työpaikkoja. Kaupunki ei ole enää identiteetiltään työläiskaupunki. (Tourret, P. 2013.)

Île de Nantesin ytimessä, jossa entinen telakka-alue sijaitsi, on nykyään *Quartier de la création* (suom. Luovuuden alue). Alueen perusajatuksena on synnyttää keksintöjä tuoden ne kaikkien nähtäville ja pitää alue vireänä. Telakka-alueella sijaitsee muun muassa mekaniikkapuisto, joka on eräänlainen huvipuisto ja virkistytymisalue kaupunkilaisille. Île de Nantes on suosittu vapaa-ajan paikka ja alueella on myös pienmetallipajoja, pienyritysten tiloja ja tiloja luovan ja kulttuurialan tekijöille. (Tourret, P. 2013.)

Kaupunki on saanut paljon nuoria ja työikäisiä asukkaita koulutustarjonnan ja sitä kautta työpaikkatarjonnan lisäämisen myötä. Kaupungissa on tarjolla paljon tutkimus- ja kehitystyötä. (Keltaniemi 2013, 39.)

1980-luvun lopussa käynnistetyn Nantesin kaupungin muutosohjelman tavoitteena oli teknisen koulutuksen lisäksi kehittää etenkin taide- ja muuta luovaa teollisuutta. Entinen telakka-alue onkin nykyään taiteellisen ja luovan toiminnan keskus. Alueella on arkkitehtuurin, suunnittelun ja viestinnän koulutusyksiköjä sekä kulttuurikeskus. Telakka-alueen keskeinen sijainti ja sen siirtyminen kaupungin käyttöön nähtiin ennemmin mahdollisuutena ja positiivisena asiana kuin uhkana. Kaupungista onkin muodostunut hyvin vahva koulu- ja kulttuurikaupunki, joka vetää nuorta väkeä puoleensa. (Keltaniemi ym. 2013, 39.)

Alue selvisi hyvin telakan sulkemisesta. Alueella on kolme selkeää ja vahvaa tekijää, jotka mahdollistivat kehityksen:

1. Houkutteleva sijainti. Alueella on yhteys mereen, joka tekee siitä viehättävän. Kaupungista on hyvät yhteydet Pariisiin. Nämä tekijät houkuttelevat eri-ikäisiä ihmisiä.
2. Monipuolinen talous. Alue ei nojaa vain yhteen alaan ja siellä on useita eri työnantajia.
3. Hyvä poliittinen ilmapiiri. Poliittinen tahtotila on yhteneväinen kaikkien osapuolten kesken. Kaikilla on yhteinen päämäärä, tavoite ja kyky tehdä yhteistyötä. (Keltaniemi 2013, 41.)

5.4 Vuoden 2013 Euroopan vihreä pääkaupunki

Kaupunki ja sen metropolialue on lähtenyt myös vahvasti ajamaan vihreän kaupungin imagoa ja identiteettiä. Kaupunki valittiin vuoden 2013 Euroopan vihreäksi pääkaupungiksi. Valituksi tulleen kaupungin katsottiin olevan malliesimerkkinä muille eurooppalaisille kaupungeille siitä, miten kaupunki voi olla vihreä. Valituksi tulleen Euroopan vihreän pääkaupungin katsotaan ajavan kestävästä kehitystä. (European Commission 2014a.)

Nantesin raitiotie suljettiin aikanaan vuonna 1958, mutta se avattiin uudestaan vuonna 1985, ja nyt se on kasvanut yhdeksi Ranskan pisimmäksi raitiotielinjastoksi, kaiken kaikkiaan 42 kilometriä pitkäksi. Kaupunki pyrkii vähentämään autoilua ja lisäämään julkista ja kevyttä liikennettä. (European Commission 2014b, 28–29.)

Erilaisilla toimilla pyritään vaikuttamaan myös ilmastonmuutoksen hallintaan. Alueella halutaan lisätä viheralueita ja asukkaiden elämänlaatua. Asumista pyritään tarjoamaan kaikille sosiaaliryhmille, muun muassa suuntamalla noin neljännes asunnoista tuettuihin asumismuotoihin. Kaupunki panostaa uusiutuviin energialähteisiin ja alueilla aiotaan lisätä yhteiskompostien ja virkistysalueiden määrää. (European Commission 2014b, 18, 26.)

Nantesin metropolialueen asukasluku on kasvanut viimeisen 20 vuoden ajan 100 000 asukkaalla ja sen uskotaan vielä kasvavan samalla määrällä vuoteen

2030 mennessä. Tämä edellyttää kestävästä maankäyttöä ja ympäristön huomioimista, jotta alue pysyy edelleen viihtyisänä. Kaupungin levittymistä pyritään hallitsemaan luomalla erilaisia toiminta-alueita, jonne eri toiminnot, kuten asuminen ja liike-elämä, voivat keskittyä. Toiminta-alue -menetelmällä pyritään turvaamaan tietyt maa-alueet luonnolle ja maataloudelle. (European Commission 2014b, 19.)

Päinvastoin kuin monissa muissa maailman kasvavissa kaupunkialueissa, Nantes haluaa säilyttää ja lisätä metsäalueita kaupungin ympärillä. Tällä halutaan luoda asukkaille enemmän mahdollisuuksia olla tekemisissä luonnon kanssa. Kaupunkialueella hyödynnetään myös urbaaniekologiaa, jonka periaatteiden mukaisesti muun muassa jättömaita muutetaan uusiksi viheralueiksi ja jokea ympäröivä luonto rauhoitetaan käytöltä. (European Commission 2014b, 21, 30, 32, 34.)

5.5 Île de Nantes – uudistunut kaupunginosa

Île de Nantes (suom. Nantesin saari) sijaitsee kaupungin keskustaa vastapäätä. Saarella sijaitti myös toimintansa Saint-Nazaireen siirtänyt Chantiers Dubigeon-Normandie -telakka. Île de Nantes ei ole aina ollut yksi yhtenäinen saari. Nykyinen saari on muodostettu monista pienemmistä saarista. Aikanaan pienempiä saaria yhdistivät monet sillat, jotka vaativat paljon huoltoa ja ylläpitoa. Telakka-toiminta ja lisääntyvä satamatoiminta tarvitsivat lisää tilaa. Näistä tekijöistä johtuen saarien väliset suistot täytettiin 1900-luvun alussa maa-aineksella jolloin syntyi yksi yhtenäinen saari. (Kivelä 2013, 34.)

Yhtenäisen saaren nimi Île de Nantes vakiintui käyttöön vasta 1990-luvulla, noin 90 vuotta muodostumisensa jälkeen. Nykyään saari on yhden Ranskan kunnianhimoisimman kaupunkikehityshankkeen kohde. Saari onkin kokenut isoja muutoksia. (Kivelä 2013, 30, 34.)

Meriteollisuuden katoaminen saaren länsiosasta ei vain vapauttanut maa-alueita uuteen käyttöön, se myös paljasti vahvan siteen nantesilaisten ja kaupungin historian välillä. Entiset laivanrakentajat vastustivat kiivaasti alueen meriteollista perintöä ilmentävien symbolien hävittämistä maisemasta. Kaupunki tunnisti tarpeen

säilyttää joen, merenkulun ja teollisuuden identiteetin alueella. Nämä elementit nousivat yhdeksi muutoshankkeen kantavaksi voimaksi. (Île de Nantes 2014c.)

Kartta 5. Île de Nantes. (Kuvakaappaus Google Maps 2014)

Saaren sijainti oli ihanteellinen ja se tarjosi hienon mahdollisuuden rakentaa laajennettua metropolikeskustaa asukkaiden tarpeet huomioiden (Île de Nantes 2014f).

Kaupunkiprojektia on suunniteltu ja toteutettu nyt yli kaksikymmentä vuotta. Suunnitelman pohjana on ollut vahva poliittinen päättäväisyys rakentaa alue uudelleen vahvistaen sekä taloudellisia että sosiaalisia ympäristöjä nykypäivän tarpeet huomioiden. Hanke on luonut harvinaisen mahdollisuuden hallita kasvavan kaupungin leviämistä. Maa-aloja on vapautunut ja niiden uudelleen hyödyntäminen tarjoavat poikkeuksellisia ympäristöjä ja paikkoja kaupungin rakentamiselle. Saarelle halutaan sijoittaa niin asumista, liike-elämää, korkeakoulutusta, infrastruktuuria, kulttuuritapahtumia ja uudelleen luotuja tiloja. Näiden tarkoitus on palvella kaikkia väestöryhmiä samalla, kun ne palvelevat kestävää kehitystä ja innovaatiotoimintaa. (Île de Nantes 2014f.)

Alueesta halutaan Nantesin metropolin toiminnallinen keskus. Ranskan valtio nimesi Nantesin yhdeksi maan 13 ekokaupungiksi tunnustuksena alueen kehitysprosessista. Nimeämiseen vaikutti vahvasti juuri Île de Nantesissa tapahtuneet

muutokset ja sillä sijaitsevan Prairie-au-Duc-ekokeskittymän luominen. (Île de Nantes 2014f.)

Saaren kehityshanketta hallinnoi *Société d'aménagement de la Métropole Ouest Atlantique*, SAMOA (engl. *West Atlantic Metropolitan Redevelopment Agency*). SAMOA on julkinen organisaatio, jossa on mukana osakkaina alueellisia organisaatioita: *Nantes Métropole* (pääpartneri), Nantesin kaupunki, CARENE, *Regional Council of Pays de la Loire*, *County Council of Loire Atlantique*, *le SCOT de la métropole Nantes Saint-Nazaire*, Rezèn kaupunki. SAMOA on kilpailuttanut hankkeen toteutusprojektiryhmät, jotka ovat kukin vuorollaan johtaneet suunnitelmien laatimista ja toteutusta. (Île de Nantes 2014a.)

Île de Nantesin -kehityshanke on edennyt kolmessa vaiheessa. Projektin alkuvaihe toteutui vuosina 1987–2000. Ensimmäinen vaihe, jossa projektille kilpailutettiin ensimmäisen kerran projektiryhmä, toteutettiin vuosina 2000–2010. Toinen meneillään oleva toteutusvaihe käynnistyi vuonna 2010 uuden projektiryhmän vetämänä ja vaihe päättyy vuonna 2030.

5.5.1 Muutosprojektin alkua- ja lähtövaiheet vuosina 1987–2000

Laivanrakennusteollisuuden romahtaminen aiheutti särön kaupungin tunnelmaan 1980-luvun lopulla. Tämä kuitenkin johti siihen, että kaupunki päätti käynnistää Île de Nantesin muutosprojektin. Ensimmäisten tekojen joukossa aloitettiin saaren rautatien ja -aseman ja *Ateliers et Chantiers de Nantes* -rakennuksen kunnostaminen. *Ateliers et Chantiers de Nantes* oli entinen alueen telakkayhtiö. (Île de Nantes 2014d.)

Arkkitehdit ja kaupunkisuunnittelijat Dominique Perraultin ja Francois Grether kuvasivat vuoden 1994 laatimassaan selvityksessään saaren tulevaisuutta. Heidän ajatuksena oli, että kolme saaren aluetta yhdistettäisiin vahvasti toisiinsa ja kehittäminen keskittyisi niihin. (Île de Nantes 2014d.)

Kuva 1. Ateliers et Chanteries de Nantes -rakennus ennen muutoshanketta. (Île de Nantes 2014c)

Vuonna 1995 Nantes jaettiin 11 kaupunginosaan, jotka perustuivat historiallisiin kaupunginosiin. Kullekin kaupunginosalle perustettiin omat konsultointikomiteat (ransk. *Comité Consultatif*). Île de Nantes on yksi näistä kaupunginosista. Komiteat muodostuvat äänestyksellä valituista edustajista ja alueen asukkaista muodostetusta ryhmästä. (Nantes 2014b.)

Samana vuonna suunnitelmaan yhdistettiin *Rives de Loire* -projekti, joka edisti joen asettamista yhdeksi keskeiseksi elementiksi alueen suunnittelustrategiaan. Tämä loi pohjaa tulevalle muutosprojektille. Vuonna 1996 kaupunki suositteli uuden oikeustalon rakennettavaksi saarelle, ajatellen sen näin yhdistävän kaupungin keskustaa ja muuttuvaa aluetta. (Île de Nantes 2014c.)

Kuva 2. Île de Nantes ilmasta kuvattuna. Kuvan etualalla näkyy saaren itäpäätä. (Île de Nantes 2014g)

Vuonna 1998 kaupunki alkoi etsiä muutosprojektille suunnitteluryhmää, joka auttaisi määrittelemään saaren kehitysprojektin. Kolmea monialaista ryhmää konsulttoitiin: Bruno Fortier (Crosnier, Bloch, Clair, Hardy), Lafbac (Nicolas Michelin et Finn Geipel), ja Chemetoff-Berthomieu. Kukin ryhmä työskenteli vuoden ajan yhdessä asukkaiden, järjestöjen ja instituutioiden kanssa kehittääkseen kaupunkiprojektille visiota. Joulukuussa 1999 valittiin Chemetoff-Berthomieu kaksikko vetämään Île de Nantesin muutosprojektia. (Île de Nantes 2014d.)

Telakkatoiminnan päättymisen jälkeen oli jo alusta asti nähtävissä kulttuuritoiminnan rantautuvan alueelle. Jo vuoden 1990 syksyllä järjestettiin saarella *Les Al-lumés* -kulttuurifestivaalit ja myöhemmin esitettiin Dubigeonin hangaarissa Shakespearen Othello-näytelmä, jota katsomaan saapui tuhansia katsojia. Muutama vuosi myöhemmin ryhmä arkkitehtejä perustivat vanhaan bunkkeriin the Blockhouse DY10 -tapahtuman, josta on muodostunut merkittävä underground-tapahtuma Nantesissa. Kulttuurielämälle ja -toiminnalle syntyi otollinen maaperä. (Île de Nantes 2014c.)

5.5.2 Muutoshankkeen toinen vaihe vuosina 2000–2010

Hankkeen toista vaihetta johti ranskalainen arkkitehti Alexander Chemetoff *Atelier de l'île de Nantes* -arkkitehtitoimistosta. Muutosprojektin toiselle vaiheelle laadittiin oma kehittämissuunnitelmaprojekti (engl. *Development Plan*, ransk. *Plan guide*). *Plan guiden* kantavana teemana oli kestävä kaupunkikehitys. Suunnitelmassa haluttiin huomioida maailmanlaajuiset muutokset, mahdollistaa alueen monipuolista käyttöä, houkutella eri väestöryhmiä ja huomioida ympäristönäkökulmat. Kehityksen haluttiin olevan sellaista, että se sopeutuu kaupungin dynamiikkaan. (Île de Nantes 2014d.)

Plan guide käynnisti ensimmäisen näkyvän vaiheen kaupunkialueen muuutoksessa. Kaupungin ja Loire-joen yhteyttä haluttiin vahvistaa ja tuoda joki vahvemmin kaupungille näkyväksi ja osaksi sitä. Julkisten tilojen muutoksia haluttiin toteuttaa ympäristön lähtökohdista. Tällä pyrittiin luomaan niin sanottua tulevaisuuden naapurustoa. Kaupungin keskusta ja saari haluttiin yhdistää isommaksi kokonaisuudeksi. Ihmiset alkoivatkin löytää saarelle muun muassa uuden kävelysillan avulla. Alueen liikennettä haluttiin rauhoittaa luomalla uusia väyliä pois saarelta. Saaren liiki keskivaiheilla sijaitseva, saaren etelä-pohjoisuunnassa yhdistävä *Boulevard de Gaulle* muutettiin usean liikennemuodon väyläksi, jossa niin autoilla, julkisella liikenteellä kuin pyöräilijöillä ja kävelijöillä on omat väylänsä. Bulevardin ympäristö suunniteltiin yhteensopivaksi väylän kanssa. (Île de Nantes 2014d.)

Julkisia tiloja ja paikkoja valjastettiin uudelleen toimintaan. Uudelleen muokatut maisemat ja tilat muodostivat uutta identiteettiä saarelle. Nykyään saarella on paljon viihtyisiä asuinympäristöjä, joissa kaikissa on pyritty pitämään tiivis yhteys saarta ympäröivään jokeen. *Plan guidessa* haluttiin vahvistaa joen, veden, kaupungin ja saaren yhteyttä. Kaikkien toimien tulikin säilyttää, parantaa tai lisätä yhteyttä Loireen. Loirelle avautui uusia näkymiä ja uudet kulkuyhteydet joelle asettivat eräänlaisen kehyksen suunnitelmalle. Joen reunustat haluttiin ottaa uuteen käyttöön. Nykyään monin paikoin joen tuntumassa kulkevat kävelykadut

ovat lisänneet kaupunkilaisten yhteyttä jokeen. Kaupunki haluttiin avata uudelleen joelle. (Île de Nantes 2014d.)

Kuva 3. Urbanipuisto Île de Nantesin läntisessä osassa. (Île de Nantes 2014h)

Joen ja kaupungin, erityisesti Île de Nantesin, erottamattomana tekijänä voidaan pitää teollista ja satamatoimintaperintöä. Tämäkin näkyy projektissa. Kaupungin ja joen erottamaton yhteys sekä saaren sataman ja telakan perintö heijastuu kaupunkikehitykseen. Saaren läntisessä kärjessä sijainneen satama- ja telakkatoiminnan perintöä halutaan vaalia ja samalla tuoda kehittyvän kaupungin tunnelmaa. Telakka-alueen rakennelmista ja luiskoista tuli osa uutta urbaania puistoa. Telakkalaiturin luona sijaitsevat Banaanihangaari ja *Quai des Antilles* -rahtivarastotila valjastettiin kulttuuri- ja virkistyskäyttöön. Isot Allstamin teollisuushallit kunnostettiin palvelualan toimijoille. Yhdessä hallissa aloitti biotekninen yrityshautomo. Keskellä saarta olevat vanhat teollisuushallit saivat sisälleen *Les Fonderies* -nimisen puutarhan. (Île de Nantes 2014d.)

Kuva 4. Les Fonderies -puutarha. (Île de Nantes 2014i)

Joka puolelle saarta rakennettiin uusia rakennuksia. Liiketiloja, kauppoja, palveluita, korkeakoululaitoksia ja asuntoja pystytettiin eri tahojen mielipiteet ja näkemykset huomioiden. Saarelle nousi asuinalueita, ostoskeskus ja Euronantes Business Park -yrityspuisto. School of Architecture oli ensimmäinen korkeakoululaitos, joka perustettiin saarelle. *Les Machine de l'Île*, eräänlainen mekaniikan huvipuisto, vahvisti alueen työläisperinteen identiteettiä ja se on saavuttanut mielenkiintoa myös kansainvälisellä tasolla. Alstomin varastohalleihin keskittyi taiteilijoiden ja kulttuuritoimijoiden toiminta. Tämä kulttuurin ja taiteen alue muodosti alan toimijoiden kasvavan keskittymän. (Île de Nantes 2014d.)

Kuva 5. Kävelykatu sijaitsee entisellä telakka-alueella saaren lounaisosassa. (Île de Nantes 2014d)

Toisessa vaiheessa saavutettuja muutoksia:

- 51 hehtaaria uutta tai kunnostettua julkista tilaa
- 4,400 uutta asuintaloa (265,000 m²), joista 23 % tuettua asumismuotoa
- 235,000 m² toimisto- ja liiketiloja
- 104,300 m² infrastruktuuria

Toisen vaiheen aikana saarta kehitettiin näkyvästi ja asukkaat ovat ottaneet uudet alueet käyttöön.

5.5.3 Muutosprojektin kolmas vaihe vuosina 2010–2030

Vuoden 2010 heinäkuusta hanketta ovat johtaneet arkkitehdit ja kaupunkisuunnittelijat Marcel Smets ja Anne-Mie Depuydt uapS-toimistosta. Hankkeen projektiryhmän johdossa ovat mukana myös maisemasuunnittelija João Nunes PROAP:sta, suunnittelu- ja kehitystoimisto SCE ja insinööritoimisto Transsolar. Hankkeen kolmannessa vaiheessa lisääntyi projektin hallinto- ja työryhmän ja asukkaiden välinen kommunikointi. Keskusteluyhteydestä tuli avainelementti, jossa on mukana paljon eri alan asiantuntijoita. Keskusteluissa on hyödynnetty erilaisia yhteisön reflektointimenetelmiä. (Île de Nantes 2014a; Île de Nantes 2014e.)

Kolmas vaihe kehittyi varsinaisesti syksyn 2010 ja kevään 2012 välisenä aikana. Tuolloin järjestettiin paljon erilaisia työpajoja, joissa kussakin käsiteltiin erikseen jokaista saaren osaa. Työpajoissa edettiin kuitenkin kokonaisprojektin ja laajemman kaupunkisuunnitelman mukaisesti. Työpajat koostuivat lähinnä kaupungin luottamushenkilöistä, Nantesin kaupungin ja Nantesin metropolin eri osastojen edustajista. Kaiken kaikkiaan työpajoja järjestettiin seitsemän. Niitä ohjasi projektin työryhmä erilaisin keskustelua edistävien menetelmien avulla. Työpajakeskusteluihin liitettiin myös kansalaisten, järjestöjen ja asiantuntijoiden näkemyksiä ja mielipiteitä. (Île de Nantes 2014b.)

Asukkaiden kuulemista hoiti asukasneuvosto (engl. *neighbourhood council*). Neuvosto perustettiin SAMOAn aloitteesta. Marraskuun 2011 ja tammikuun 2012 välisenä aikana asukasneuvosto osallistui työpajoihin. Neuvosto koostui 24 alueen asukkaasta: yhdeksän asukasta Île de Nantesista, neljä muualta Nantesista ja 11 muista lähikaupungeista. Neuvostolla oli valtuudet esittää kysymyksiä, toiveita, näkemyksiä ja suosituksia. Ensimmäisessä tapaamisessa tunnistettiin kuusi käsiteltävää teemaa: sosiaalinen elämä, liikenne, ympäristö, asuminen, kaupat ja työllistyminen. Näiden teemojen pohjalta johdettiin keskustelua kahdessa seuraavassa tapaamisessa. Näiden työpajojen antien pohjalta muodostet-

tiin asukkaiden näkökulma, joka auttoi muutosprojektin toisen vaiheen määrittelyssä. Syksyllä 2012 neuvostolle esitettiin vastaukset heidän kysymyksille ja ehdotuksille. (Île de Nantes 2014a; Île de Nantes. 2014b.)

Kolmannen vaiheen projektisuunnitelman nimeksi annettiin Muutossuunnitelma (ransk. *Plan des transformations*). Suunniteltaessa saaren tulevaisuutta ryhmä keskittyi hyödyntämään saaren maantieteellistä ja teollista historiaa projektin avainelementteinä. Projektille luotiin visio, jonka perustana on kaupungin urbaanin uudistumisen jatkuvuus. Saari jaettiin osiin, joiden historiallinen ja urbaani luonne liitettiin niiden maantieteelliseen struktuuriin ja maisemaan. Saaren maisema muodosti *Plan des transformationsin* selkärangan. (Île de Nantes 2014e.)

Suunnitelmalla haluttiin vahvistaa saaren keskeistä asemaa metropolialueella ja jalostaa aluetta. Saaren sijainti joessa yhdistää kaupungin pohjois-eteläsuunnassa, mikä on omiaan vahvistamaan kaupungin laajentumista näihin suuntiin. Saaren yksilöllinen historia ja sijainti mahdollistaa saaren uudelleen hyödyntämisen. Toinen vaihe täydensi kaupungin keskustaa kehittämällä infrastruktuuria, kuten liikenneyhteyksiä. Kolmannessakin vaiheessa halutaan vahvistaa tätä kehityssuuntaa. Hyvä infrastruktuuri edistää dynaamisen kaupunkialueen kehittämistä. Projektin kolmannessa vaiheessa halutaan luoda saaresta moninapainen keskittymä. (Île de Nantes 2014e.)

Kolmannessa vaiheessa saareen suunnitteilla oleva sairaala, iso kaupunkipuisto, luovan taiteen keskus *Quartier de la création*, *Euronantes Business Park* ja *Prairie-du-Duc*-ekoalue yhdistettynä rautatieasemaan idässä luovat saaresta merkittävän määränpään koko metropolialueelle. Tämä suunnitelma vaatii parannuksia julkisen liikenteen verkostoon. Liikennejärjestelmän tulee turvata yhteydet kaikkiin saaren osiin ja myös kasvattaa yhteyksiä saaren ja kaupungin välillä. Julkisen liikenteen kehittäminen vaatii sen yhdistämistä jo olemassa oleviin linjoihin. Saaren itä-länsisuuntaiset liikenneyhteydet täydennetään kevyen liikenteen väylillä ja uudella linja-autoreitillä. (Île de Nantes 2014e.)

Kevyt liikenne on kasvava liikennemuoto ja tätä kehityssuuntaa halutaan tukea tarjoamalla hyvät yhteydet pyöräilijöille ja jalankulkijoille. Pyöräilijöille rakennetaan oma pyöräbulevardi ja se tulee risteilemään pitkin saarta tarjoten näin paremmat mahdollisuudet saaren sisäiseen liikkumiseen eri kaupunginosien välillä. Näin saaren eri osia voidaan luontevasti liittää toisiinsa kuitenkin säilyttäen kunkin osan maisemallista identiteettiä. (Île de Nantes 2014e.)

Kuva 6. Boulevard de Gaulle. (Île de Nantes 2014j)

Saaren kunnostetut ja parannetut bulevardit *Vincent Gâche* ja *Gustave Roch* saavat vielä lisää viheristutuksia ja niihin liitetään pyörätiet, puistoalueita ja leveät kävelykadut. Etelä- ja pohjoissuuntaiset väylät aiotaan myös kunnostaa ja puistoalueet yhdistetään kahteen siltaan. Sillat sijaitsevat saaren länsiosassa ja toinen johtaa pohjoiseen ja toinen etelään saaresta. Moniliikennemuotoisia väyliä kutsutaan saaren ”vihreäksi selkärangaksi” (engl. *Green backbone*). Tämä vihreä selkäranka sisältää myös raitiotien. Raitiotiepengertä rajaa pyöräväylät ja niitä ympäröiviä tiloja aiotaan myös kehittää. Saaren lounaisosassa sijaitsee iso alue

vanhoja rautatielinjoja. Alue aiotaan muokata isoksi puistoksi. Ensimmäisessä toteutusvaiheessa 2000–2010 aloitettua Loire-joen kiinnittämistä kaupunkiin luonnollisena alueita yhdistävänä elementtinä aiotaan jatkaa myös toisessa toteutusvaiheessa. (Île de Nantes 2014e.)

Loiren joenvierustat ovat nykyään suosittuja kävely- ja virkistyskohteita. Tarkoituksena on panostaa tähän kehityssuuntaan ja jatkaa Loire-joen edustojen kehittämistä. Toisen vaiheen projektiryhmä pyrkii kasvattamaan dialogia kaupungin ympäröivien alueiden kanssa ja näin vahvistamaan Nantesin asemaa ja keskittymää metropolialueella. (Île de Nantes 2014e.)

Muutos suunnitelman tavoitteet vuodelle 2030:

- 1 500 000 m² kiinteistötiloja
- 10 000 uutta asuntoa (700 000 m²)
- 450 000 m² toimisto- ja liiketiloja
- 350 000 m² infrastruktuurilaitoksia
- 160 hehtaaria uutta tai kunnostettua julkista tilaa
- kolme uutta julkisen liikenteen linjaa (Île de Nantes 2014e.)

Tähän mennessä saareen on syntynyt paljon uusia julkisessa käytössä olevia sisä- ja ulkotiloja, liikenneväyliä ja rakennuksia. Entisiä teollisuustiloja on valjastettu uudenlaiseen toimintaan ja käyttöön. Ennen vahvasti teollisuudelle varattu saari on muodostunut monipuolisen toiminnan keskukseksi.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Aikaisemmat kasvuteoriat ja käsitykset kehityksestä eivät ole riittävästi taanneet alueiden kestäväää kehitystä. Kehitys on monen tekijän summa, ja siinä on huomioitava useita risteäviä, päällekkäisiä ja monitasoisia asioita. Menetelmien, tapojen ja näkökulmien yhdistäminen on näyttänyt toimivan Nantesissa.

Kun telakkatoiminta päättyi Île de Nantesin kaupunginosassa ja se siirtyi Saint-Nazaireen, kaupungissa keskityttiin pohtimaan alueen tulevaisuuden näkymiä. Tulevaisuuden pohtimisessa huomioitiin alueelliset lähtökohdat. Lähtökohdat poikivat vision ja päämäärän, joissa oli nähtävästi vastattu sellaisiin kysymyksiin, kuten millaista muutosta halutaan ja kenelle muutos on suunnattu. Alueeseen haluttiin kohdistuvan suoraa toimintaa, luoda mahdollisuuksia verkottumiselle ja uuden luomiselle sekä parantaa jo olemassa olevia tiloja, liikenne- ja muita järjestelmiä.

Rakennemuutoksen hallintaan ja alueen kehittämistä varten perustettiin oma SAMOA-niminen organisaatio. Organisaatioon kutsuttiin kaupungeja ja alueellisia organisaatioita. Suunnitteluvaiheessa kuultiin myös kaupunkilaisia. Useiden näkökulmien tuominen mukaan suunnitteluun ja eri osapuolten osallistaminen mahdollisti suunnitelman, jonka takana olisi mahdollisimman moni osapuoli.

Noin kymmenen vuotta myöhemmin telakkatoiminnan jälkeen, strategiaa lähdettiin toteuttamaan vielä hallitummin. SAMOA järjesti Île de Nantesin ja sillä sijaitsevan entisen telakka-alueen suunnittelua varten oman projektityöryhmän, jonka oli tarkoitus vahvistaa strategiaa ja suunnitella alue vastaamaan tulevaisuuden tarpeita ja visioita.

Näissä molemmissa toteutettiin hyvän ennakoivan aluekehittymisen menetelmiä. Muutoshanketta lähdettiin prosessoimaan perustamalla telakka-alueen suunnittelua varten oma projektityöryhmä, jonka tarkoitus oli vahvistaa alueen strategiaa ja suunnitella alue vastaamaan tulevaisuuden tarpeita ja visioita.

Visiossa painotettiin kestävästä kehityksestä ja huomioitiin niin taloudelliset, sosiaaliset kuin ekologisetkin näkökulmat.

Visiona oli alue, jossa eri sosiaaliryhmillä olisi viihtyisä elinympäristö ja mahdollisuus käyttää kaupunkia monipuolisesti. Liike-elämää haluttiin myös huomioida lisäämällä koulutusta uusille aloille ja tarjoamalla tiloja ja yhteyksiä. Ympäristö haluttiin liittää vahvasti kaupunkiin. Joki ja sen reuna-alueita tuotiin lähemmäs kaupunkilaisia, silti myös rauhoittaen niitä käytöltä. Ennen joen tuntumassa teollisuudelle varatut alueet ovat nyt asukkaiden käytössä. Uusia jokialueita ei pyritä valloittamaan, vaan hyödyntämään jo käytössä olleita alueita muutosvision mukaisesti. Kaupungin ei haluttu rönsyilevän suunnittelemattomasti laajemmalle alueelle samalla kadottaen alueelle ominaista luonto- ja maatalousympäristöä. Visiolle luotiin myös välipäämääriä, jotka konkretisoisivat muutosta. Toteuksen suuntaa voisi näin tarkistaa ja hallita.

Myös muutosjohtaminen huomioitiin tässä vaiheessa valitsemalla projektille selkeä johtaja, jonka uskottiin kykenevän vetämään muutokset ja sen vaatimat toimenpiteet läpi. Muutosjohtamista tuettiin ylläpitämällä yhteyttä muutosta hallinnoivien ja toteuttavien osapuolten välillä. Myös selkeästi rajatut kohteet ja alueet sekä tavoitteet loivat pohjaa onnistumiselle. Kaupungilla oli visio tulevaisuudesta ja sen toteuttaminen haluttiin määrittellä tarkasti. Vision eri vaiheiden määrittely ja siihen selkeän johtajan mukaan tuominen takasi osapäämäärien ja siten lopullisen päämäärän toteutumisen. Muutokselle luotiin myös selkeä aikataulu eri osavaiheineen, ja kullekin vaiheelle etsittiin johtaja. Suunnitelman aikatauluttaminen ja pilkkominen osiin mahdollisti hallitun toteutuksen.

Nantes onnistui noudattamaan hyvien ennakointimenetelmien, suunnitteluprosessien ja muutosjohtamisen periaatteita. Ensimmäiset kymmenen vuotta eli muutossuunnitelman alkuvaihe olisi voinut edetä nopeammin, joskin uusien toimijoiden muodostaminen ja osapuolten kuuleminen veivät oman aikansa. Kaupunki teki onneksi nopean periaatepäätöksen Île de Nantesin kohtalosta, jonka vuoksi jo parin vuoden kuluttua toimeksi jätettiin alueelle voitiin tuoda toi-

mintaa. Kaupungin nopea päätös säilyttää saaren identiteetti mahdollisti nopeiden ensimmäisten kunnostustoimenpiteiden aloittamisen. Muutoksen aloittaminen vaatii selkeitä päätöksiä, joita kaupungissa oltiin valmiita tekemään.

Nykyinen Nantes tarjoaa paljon mahdollisuuksia luovalle luokalle. Luova luokka on taas omiaan lisäämään innovaatiotoimintaa. Innovaatiotoiminta luo alueelle paremmat edellytykset selvittää mahdollisista uusista alueellisista muutoksista. Innovaatiotoiminta itsessään pyrkii aina löytämään uusia ratkaisuja, tuotteita, menetelmiä ja ideoita joilla vastata tulevaisuuden haasteisiin ja muutoksiin.

Alueet voivat olla hyvinkin haavoittuvaisia vahvassa erikoistumisen politiikassa tai yksipuolisen elinekeinoelämän tilanteessa. Monipuolinen elinkeinorakenne takaa alueelle joustavamman kehityksen ja siten enemmän kykyä selviytyä rakenteellisista muutoksista. Monipuolinen elinkeinorakenne mahdollistaa paremmin ihmisten työllistymistä, vaikka jokin työnantaja lopettaisi toimintansa. Isot ja vahvat työllistäjät jättävät jälkeensä toiminnan supistumisen tai lopettamisen myötä suuren joukon työttömiä, joiden uudelleentyöllistymistä on vaikeampi ohjata.

Kestävän aluekehittämisen näkökulmasta Nantesissa toteutettiin niitä kohtia, jotka ovat edellytyksenä kestäväälle kehitykselle. Aluetta lähdettiin kehittämään alueperusteisesti ja tekemällä kehitystyötä eri alojen edustajien ja kansalaisten kanssa. Asukkaita niin Île de Nantesin saarella, Nantesin muissa kaupunginosissa ja Nantesin metropolialueella kuultiin myös. Asukkaiden valitsemien asukasneuvostolaisten nimeäminen suunnitteluvaiheessa huomioi myös ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia. Asukkaiden kuuleminen mahdollistaa paremmin sosiaalisten näkökulmien mukaan tuomista. Sosiaalisen kestävyuden huomioiminen on helpompaa, kun kansalaisia osallistetaan. Asukaskomiteoiden luominen oli hyvä menetelmä, jotta prosessi olisi ihmiset huomioiva, mutta silti tehokas. Muiden naapurialueiden kuuleminen suunnitteluvaiheessa osoitti kykyä nähdä alueen kehityksen vaikutusten ulottuvan pidemmälle kuin kaupungin rajoille.

Alue on selvinnyt lähes täydellisestä elinkeinorakenteen muutoksesta keskittämällä ja keskittämällä uusiin aloihin. Koulutuksen lisääminen ja monipuolistaminen on ollut yksi merkittävä tekijä rakennemuutoksen hallinnassa. Alueet ovat

tarjonneet mekaanisen alan osaajille töitä muista teollisuusaloista lähinnä auto- ja lentokoneteollisuudesta, mutta tarvetta on ollut myös uusien työpaikkojen ja alojen vahvistamisessa.

Alueella oli jo yliopisto, jonka kautta oli helppo tuoda lisää koulutusohjelmia, mutta myös lisätä korkeakouluja. 1990-luvun alusta näihin päiviin asti Nantesiin rakennettiin suunnilleen yksi koulu vuotta kohden. Oppilaitokset ovat eri koulutusasteen oppilaitoksia, joka on taas yksi monipuolisuuden muoto. Eri koulutusasteiden laitosten lisääminen mahdollistaa eri-ikäisen väestöpohjan muodostamisen, joka luo taas enemmän edellytyksiä monipuoliselle kaupungille.

MariTime Hubsin haastatteluissa ilmi tulleet kolme vahvaa tekijää olivat jo osittain olemassa ja niitä vahvistettiin lisää. Kaupunkialue on saanut huomattavasti lisää asukkaita, ja suunnan uskotaan pysyvän samana. Muuttovoittoinen alue kielii sen houkuttelevan ihmisiä muuttamaan sinne. Alueella asuu erityisesti opiskelijoita ja työssäkäyviä. Nämä sosiaaliryhmät tuovat mukanaan työvoimaa, joka pystyy yläläpitämään alueen elinkeinoja. Alue ei ole kuitenkaan täysin saanut eri sosiaaliryhmiä integroitua, sillä alueen keskuksessa on vahvaho keskiluokkainen sosiaaliryhmä.

Poliittinen ilmapiiri on kaupungissa ollut yhteneväinen rakennemuutoksen alkuvaiheista alkaen. Tämä on taannut dynaamisuutta päätöksenteolle. Näin aluekehitys kykenee edistymään paremmin tavoiteaikatauluissa. Vihreät luokitellaan Ranskassa vasempaan, joten vihreiden ja vasemmistopuolueiden enemmistö tekevät kaupungista selkeän vasemmistokaupugin. Tätä taustaa vasten on melko ymmärrettävää, että päätöksenteko ja tavoitteet ovat yhteiset. Nähtäväksi jää, tavoittaako tämä poliittinen ilmapiiri kaikki sosiaaliryhmät ja heidän etunsa. Yksi mahdollinen selitys vahvalle vasemmistolle on kaupungin entinen työläiskaupunki-identiteetti.

Ranska on perinteisesti automaa, ainakin jos on katsominen sen teollisuuden aloihin. Tätä näkökulmaa vasten on mielenkiintoista, että julkista ja kevyttä liikennettä halutaan Nantesissa todella vahvasti edistää. Julkisen ja kevyen liikenteen

kehittäminen lisäävät varmasti myös sosiaalista tasa-arvoistumista, sillä ne mahdollistavat myös vähävaraisempien liikkumisen eri puolilla kaupunkia. Yhteisöllisyyttä halutaan myös lisätä luomalla toiminnallisia eri alojen keskuksia ja asukkaille kaupunkipuistoja, joissa voi viettää vapaa-aikaa ja samalla nauttia urbaanista luonnosta. Myös luontoyhteyttä halutaan vahvistaa mahdollistamalla yhteydet kaupunkia ympäröivään luontoon ja maaseutumaisemiin.

Alueen identiteettiperintöä on ymmärretty vaalia. Identiteettiperintöä vaalimalla ja huomioimalla on saatu hallittua myös suuremmat kehityssuunnitelman muutosvastarinnat. Muutosprojekti on tietyllä tavalla jalostanut jo olemassa olevaa imagoa liittämällä siihen kehityksen ja vihreän ideologian elementtejä. Alueen päättäjät ovat ymmärtäneet ihmisten kiinnittyvän paremmin alueeseen, joihin he tuntevat jonkinlaista yhteenkuuluvuutta ja samuutta. Kaupungin värikästä historiaa ei ole haluttu unohtaa muutoksen kourissa, vaan se on pyritty liittämään yhteen tulevaisuuden kanssa ja vahvistamaan ennestään aluesamastumista.

Uuden imagon ja alueella valinneen identiteetin yhdistämisessä on tunnutta onnistuvan, sillä kaupunkilaiset ovat ottaneet uudet alueet haltuunsa. Aluetta voidaan kehittää uuden imagon avulla ja alueen identiteetti voi uudistua, silti vahvistaen sitä. Suunnitelmissa huomioitiin kaupungin identiteetti tunnistamalla sen symboleiksi vanhan telakan rakennukset ja rakennelmat, Loire-joki ja vanha teollinen ja satamakulttuurin perintö. Kaupungilla oli aikaisemmin työläiskaupungin identiteetti ja imago, mutta muutosprojektin myötä identiteetti muuttui. Uusi muutoksesta syntynyt bopo-identiteetti vahvistaa lisää tulevaisuudelle suunniteltuja muutoksia. Kaupunki voi olla nykyään bopo, mutta sen entistä työläisidentiteettiä ei haluta unohtaa. Kaupunki haluaa nykyään tunnustautua korkeakoulu- ja kulttuurikaupungiksi. Vihreä kaupunki -käsite ja kestävä kehitys ovat myös vahvasti mukana kaupungin strategioissa.

Alueen kestävä kehitys mukailee pitkälti heikon kestävän kehityksen määritelmää. Kehityksessä painotetaan vahvasti taloudellista kasvua kyseenalaistamatta sitä. Kaupunki luottaa ekologisen modernisaation lisäävän kestävästä kehitystä. Kaupungin muutossuunnitelmat painottavat vahvasti elinkeinoelämän ja korkea-

koulutuksen vahvistamista ja monipuolistamista. Tällä on tarkoitus houkutella alueelle luovaa luokkaa. Sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta tämä voi kuitenkin olla muita sosiaaliryhmiä eriarvoistava. Keskittymällä vahvasti yhteen sosiaaliryhmään voidaan helposti sivuuttaa muiden ryhmien intressejä ja odotuksia. Alueen sosiaaliryhmät ovatkin melko vahvasti jakautuneet eri osiin. Eläkeläiset ja niin sanottu työväenluokka ovat vahvemmin edustettuna alueen reunoilla ja keskustan täyttävät opiskelijat, keski- ja yläluokka. Korkeakoulupainotus on voinut vaikuttaa siihen, että keskustan tuntumassa asuu paljon opiskelijoita ja keskiluokan edustajia. Alemman koulutustason asukkaat ovat asettuneet enemmän kaupungin reuna-alueille, joista on paremmat yhteydet alueella oleviin teollisuusalojen työpaikoille. Keskusta-alueen uudet ja korjatut asunnot voivat olla myös liian kalliita ja sosiaalityöt asunnot eivät välttämättä sijoitu alueille, joista on hyvät yhteydet työpaikoille. Tässä voisi olla vielä kehitettävää ja selvitettävää, jotta alue todella vastaisi kaikkien sosiaaliryhmien tarpeita.

Vahvan kestävä kehityksen suuntaa on haettu paikallisen toiminnan lisäämisessä. Toimijoille on luotu yhteisiä tiloja ja yhteyksiä parannettu. Tämä ei kuitenkaan aina takaa todellisen yhteistyön lisääntymistä. Toisaalta selkeä toimijoiden ja toimialasektoreiden lokeroiminen omiin alueisiin ei välttämättä palvele innovatiivisuutta eri alojen välillä. Kaikki toimijat eivät välttämättä ajattele kehitysmahdollisuuksista samoin, jolloin tietyt toivotut toimijat jättäytyvät pois tai ne eivät koe aluetta kiinnostavaksi.

Aluetta voidaan kehittää hyvinkin pitkäjänteisesti ja olisikin hyvä, jos muutosohjelmat ja -projektit laatisivat niin pitkän kuin lyhyen ajan suunnitelmia ja tavoitteita. Lyhyen ajan tavoitteet olisivat myös pitkän ajan tavoitteiden osasuunnitelmia ja näin tukisivat kokonaissuunnitelmaa. Nantesissa tätä on toteutettu asettamalla hankkeelle kokonaisuikataulu. Kokonaisuikataulu pilkottiin vielä kahteen osaan, joista molemmille etsittiin oma projektinvetäjä ja laadittiin projektisuunnitelma.

Kaupunginosat, kaupungit, metropolialueet, ja maakunnat ovat kokonaisuuksia sisältäen kirjavan väestön, erilaisia elinkeinoja, infrastruktuuria, julkisia ja yksityi-

siä instituutioita ja laitoksia, erilaisia koulutusasteita ja maantieteellistä ympäristöä erilaisine luonnonympäristöineen. Kestävän kehityksen lähtökohtana on pyrkiä huomioimaan kaikkia näitä osa-alueita niitä kehittäen.

7 TYÖN ARVIOINTIA

Aluekehittämisen tutkimustraditio on moniin muihin tutkimusaloihin verrattuna nuorehkoa. Alueiden kehityksen arviointi nojaa pitkälti kehitystyön ja päätöksenteon menetelmiin, prosesseihin ja suunnitelmiin. Monet suunnitelmat näyttävät istuvan nykyisiin tarpeisiin, mutta toimenpiteiden todellinen kestävä vaikutus on monimutkaisempi arvioida. Kehityksen arviointi vaatii myös resursseja, sillä monet arvioitavat osa-alueet vaativat selvitys- ja tutkimustyötä. Ekologisia vaikutuksia arvioidessa hyödynnetään tyypillisesti erilaisia ympäristön tilan mittauksia. Sosiaalisten vaikutusten arviointi vaatii muun muassa kyselyjen laatimista ja vuorovaikutuksen ylläpitämistä. Taloudelliset vaikutukset ovat myös havainnollistettavissa eri sektoreiden ja toimijoiden kautta. Aluekehittäminen ei vaadi pelkästään suunnitelmien laatimista ja toteutustyötä. Se vaatii myös todellisten toteutuneiden vaikutusten selvittämistä ja tutkimista.

Aluekehittämisen menetelmistä ja teorioista löytyi tietoa, mutta kaikki löytynyt tieto ei kuitenkaan ollut täysin sovellettavissa työn tutkimuskohdetta ajatellen. Monet löytyneet tietolähteet soveltuivat paremmin käytettäväksi alueen jonkin tietyn toimialan tai hallintoalan tarkasteluun, kuten yritysten ja korkeakoulujen alueelliseen kehittämiseen. Työssä on sovellettu aluekehittämistä yleisemmällä tasolla tarkastelevia lähteitä.

Nantesin alueen kehittämisestä löytyi tietoa, mutta kehityksen arvioinnista ei löytynyt vielä riittävän luotettavia tuloksia. Monet lähteistä olivat alueen ja kehitystyötä tekevien organisaatioiden laatimia. Nantesin kehitys on todennäköisesti sen verran tuoretta, että arviointituloksia vasta kootaan tai tullaan kokoamaan. Maritime Hubsin haastateltavat kukin edusti alueen elinkeinoelämää ja meriteollisuutta. Haastatteluiden näkökulmat olivat siinä mielessä yksipuolisia ja ne edustavat kestävästä kehityksestä vain yhtä osa-aluetta.

Nantesissa tapahtunut suunniteltu muutos on vasta osittain toteutunut, osaa vasta toteutetaan ja osa on vielä toteuttamatta. Työssä esiteltyjen toimenpiteiden tarkastelu ei siten pysty täysin varmistamaan kestävä kehityksen toteutumista.

Opinnäytetyössä hyödynnettiin laadulliseen analyysiin taustateorioita ja aluekehittämiseen liitettäviä määritelmiä. Menetelmä mahdollisti Nantesissa tehtyjen suunnitelmien ja toimenpiteiden monipuolisen esittelemisen ja johtopäätösten tekemisen niiden pohjalta. Tarkemman tiedon saamiseksi työtä olisi tullut rajata tarkemmin yhtä hallinto- tai toimialaa koskevaksi. Tällöin opinnäytetyössä olisi voitu hyödyntää asiantuntijahaastatteluja taustateorioiden lisäksi.

Suunnitelmia ja toteutuneita toimenpiteitä voidaan tarkastella kestävän kehityksen määritelmän kautta, mutta opinnäytetyön laajuus kuitenkin rajaa arviointia eikä työllä saada todella syvällisiä ja yksityiskohtaisia tuloksia. Työ toimiikin varmemmin yhtenä esimerkkinä siitä, mitä mahdollisia menetelmiä, toimenpiteitä ja suunnitteluprosesseja voidaan käyttää alueellisen rakennemuutoksen yhteydessä. Jokainen alue vaatii silti aina alueperustaiset, omat suunnitelmat. Aluekehitykseen liitettävät teoriat todennäköisesti lisääntyvät ja uusiutuvat, sillä monet tekijät muuttuvat jatkuvasti, ja niillä kaikilla voi olla alueeseen sellaisia vaikutuksia, joita näin nykyhetkestä käsin on vaikea kuvitellakaan.

Alueiden rajujakin muutoksia voidaan hallita hyödyntämällä monipuolisesti erilaisia menetelmiä ja kestävän kehityksen näkökulmaa. Alueen kehittäminen sisältää pitkälti kokonaisuuksien kehittämistä. Nantes on antanut yhden esimerkin alueesta, joka kykeni selviämään rakennemuutoksesta. Kaupunki ei vaikuta vain selvinneen, vaan kaupungista on tullut yksi Ranskan merkittävistä metropolialueista. Kaupunki on muuttovoittoinen ja se on lähtenyt edelläkävijänä Ranskassa rakentamaan vihreämpää kaupunkielämää. Työn tarkoituksena ei ole antaa erityisen yksityiskohtaisia toimiala- ja hallintoalakohtaisia esimerkkejä niiden kehityksen vaiheista. Työtä voidaan kuitenkin hyödyntää yhtenä esimerkkinä alueesta, joka on hoitanut rakennemuutosta monia aluekehittämisen menetelmiä, prosesseja ja teorioita soveltaen.

KUVAT JA KARTAT

KUVAT

KUVA 1: Île de Nantes. 2014c. A project. Origins of the Project 1987–2000. <http://www.iledenantes.com/en/articles/104-l-adn-du-projet.html>

KUVA 2: Île de Nantes. 2014g. A territory. A core relationship with the Loire. <http://www.iledenantes.com/en/articles/101-l-effondrement-de-la-navale.html>

KUVA 3: Île de Nantes. 2014h. Un projet. Phase 1: 2000–2010. Parc des Chantiers. <http://www.iledenantes.com/fr/projets/13-les-chantiers.html>

KUVA 4: Île de Nantes. 2014i. Un projet. Phase 1: 2000–2010. Les Fonderies (jardin public). <http://www.iledenantes.com/fr/projets/35-les-fonderies-jardin-public.html>

KUVA 5: Île de Nantes. 2014d. A project. Phase 1: 2000–2010. <http://www.iledenantes.com/fr/articles/105-phase-1-2000-2010.html>

KUVA 6: Île de Nantes. 2014j. Un projet. Phase 1: 2000–2010. Boulevard de générale de Gaulle. <http://www.iledenantes.com/fr/projets/31-boulevard-du-general-de-gaulle.html>

KARTAT

KARTTA 1: Central Intelligence Agency. 2014. Library. The World Factbook. Europe: France. 22.6.2014. Viitattu 24.10.2014. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/fr.html>

KARTTA 2: Pays de la Loire. 2014. World Map. Europe. France. France Regions. Pays de Loire region map. Viitattu 24.10.2014. <http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/europe/frenchregions/frpaysloire.html>

KARTTA 3: Nantes. 2014. Kuvakaappaus. Google Maps. Viitattu 24.10.2014. <https://www.google.fi/maps/place/Nantes,+Ranska/>

KARTTA 4: Nantes Métropole. 2014. La Communauté Urbaine. 24 Communes. 7.6.2014. Viitattu 24.10.2014. <http://www.nantesmetropole.fr/la-communaute-urbaine/24-communes/>

KARTTA 5: Île de Nantes. Kuvakaappaus. Google Maps. Viitattu 10.11.2014. <https://www.google.fi/maps/place/Île+de+Nantes>

LÄHTEET

European Commision. 2014a. Environment. European Green Capital. About the award. Policy & Backround. 5.11.2014 Viitattu. 5.11.2014 <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/about-the-award/policy-guidance/index.html>

European Commission. 2014b. Nantes. European Green Capital 2013. 2012. European Union. Belgia. PDF http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2011/04/ENV-12-003_Nantes_EN_WebRes.pdf

Gare de Nantes. 2014. Wikipedia. Viitattu 4.11.2014. [.http://en.wikipedia.org/wiki/Gare_de_Nantes](http://en.wikipedia.org/wiki/Gare_de_Nantes)

Île de Nantes. 2014a. A method. Governance. Viitattu 31.10.2014. <http://www.iledenantes.com/en/articles/110-la-gouvernance.html>

Île de Nantes. 2014b A method. Tools. Viitattu 31.10.2014. <http://www.iledenantes.com/en/articles/111-les-outils.html>

Île de Nantes. 2014c. A project. Origins of the Project 1987–2000. Viitattu 31.10.2014. <http://www.iledenantes.com/en/articles/104-l-adn-du-projet.html>

Île de Nantes. 2014d. A project. Phase 1: 2000–2010. Viitattu 31.10.2014. <http://www.iledenantes.com/en/articles/105-phase-1-2000-2010.html>

Île de Nantes. 2014e. A project. Phase 2: 2010–2030. Viitattu 31.10.2014. <http://www.iledenantes.com/en/articles/106-phase-2-horizon-2030.html>

Île de Nantes. 2014f. A territory. The island, the heart of the city. Viitattu 31.10.2014. <http://www.iledenantes.com/en/articles/102-genese-d-une-renaissance.html>

Inkinen, S. ja Pietarila, J. 2011. Verkostot, valinnat ja rohkea toiminta. Teoksessa Heikkinen-Moilanen, R. ja Inkinen, S. (toim.) Sanoja ja tekoja – Dynaamisen alue-kehityksen haasteita ja tulevaisuuskuvia. Tampere: Juvenes Print. 225-257

Jääskeläinen, L. 2012. Ranskan metropolit uudistuvat – Nantes Saint-Nazaire tietoisien muutoksen tiellä. Kuntatekniikka 8/2012, 12–13. PDF <http://lehti.kuntatekniikka.fi/sites/default/files/KT0812-PDF-WWW-HQ.pdf>)

Jauhiainen, J.S. ja Niemenmaa, V. 2006. Alueellinen suunnittelu. Gummerrus Kirjapaino Oy: Jyväskylä. 21

Jyväskylän yliopisto. 2014. Koppa. Avoimet. Humanistinen tiedekunta. Menetelmäpolkuja humanisteille. Menetelmäpolku. Aineiston analyysimenetelmät. Ankkuroitu teoria eli grounded theory. Viitattu 27.11.2014. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmät/ankkuroitu-teoria-eli-grounded-theory>

Kaivo-oja, J. Uusi ennakoiva aluekehitys. 2011. Teoksessa Heikkinen-Moilanen, R. ja Inkinen, S. (toim.) Sanoja ja tekoja – Dynaamisen aluekehityksen haasteita ja tulevaisuuskuvia. Tampere: Juvenes Print. 63–106

Katajamäki, H. Aluekehityksen arki: Mitä on aluekehittäminen. Asiantuntijablogit. Vaasan yliopisto. 22.9.2011. Viitattu 25.10.2013. <http://www.uva.fi/fi/blogs/expert/aluekehityksen-arki/mita-on-aluekehittaminen/>

Keinänen, A. 2012. Luentomateriaali. Powerpoint-esitys. Itä-Suomen yliopisto. PDF. <http://wanda.uef.fi/oikeustieteet/netti11-12/s%E4%E4nteoria.pdf>

Keltaniemi, A., Karvonen, T., Lappalainen, A., Gustafsson, J., Heikkilä, A., Hillgren, E. Eurooppalaisen meriteollisuuden rakennemuutoksen haasteet ja hyvät käytännöt. 2013. Turku: Painosalama. ISBN 978-952-216-438-4 http://www.maritimehubs.fi/images/pdf/MariTimeHubs_loppujulkaisu.pdf

Kivelä, K. Askeleista elävä kaupunki – Ile de Nantes ja Rezé. 2013. Diplomityö. Tuotantotalouden ja rakentamisen tiedekunta. Arkkitehtuurin laitos. Tampereen teknillinen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:tyy-201304121118>

Loire-Atlantique. 2014. Wikipedia. Viitattu 4.11.2014. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Loire-Atlantique>

MariTime Hubs. 2011. MariTime Hubs – Meriteollisuuden rakennemuutoksen hyvät käytännöt EU:ssa -hanke 2011. Hankekuvaus.

Marxilainen taloustiede. 2013. Wikipedia. 6.4.2013. Viitattu 8.11.2014 http://fi.wikipedia.org/wiki/Marxilainen_taloustiede

Nantes Métropole. 2014a. La communauté urbaine. Comment ça marche Nantes Métropole? - infograafi. 22.8.2014. Viitattu 15.10.2014 http://www.nantesmetropole.fr/medias/fichier/infographie-commentcamarche_1408659011093.pdf?INLINE=FALSE

Nantes Métropole. 2014b. Accueil. La Communauté Urbaine. Capitale Verte 2013. Viitattu 15.10.2014. <http://www.nantesmetropole.fr/la-communaute-urbaine/capitale-verte-europe-2013/>

Nantes. 2014a. Wikipedia. 27.9.2014. Viitattu 8.10.2014 <http://fi.wikipedia.org/wiki/Nantes>

Nantes. 2014b. Wikipedia. 30.10.2014. Viitattu 4.11.2014 http://en.wikipedia.org/wiki/Nantes#cite_note-2

Otava, T. 2010. Ulkoistaminen – kustannussäästöjä vai strategista toimintojen uudelleen organisoimista? Opinnäytetyö. Liiketalouden koulutusohjelma. Talouden ja rahoituksen suuntautumsvaihtoehto. Metropolia ammattikorkeakoulu. PDF <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/14487/TEA%20OTAVA%20OP%20VALMIS.pdf?sequence=1>

Philippe, Jan. 2013. Johtaja. CCI Nantes Saint-Nazaire. Haastattelu 29.5.2013.

Pike, A., Rodriguez-Pose, A., Tomaney, J. 2006. Local and regional development. Oxon, Iso-Britannia: Routledge Taylor & Francis Group.

Rivière, J. 2014. Metropolitiques. From the field. The electoral effects of social divisions in French cities. 2.7.2014. Viitattu 15.10.2014 <http://www.metropolitiques.eu/The-electoral-effects-of-social.html>

Suomen työ- ja elinkeinoministeriö. Uutiskirje 5.9.2013. Viitattu 28.10.2013. http://www.tem.fi/ajankohtaista/uutiskirjearkisto/uutiskirje_5.9.2013/seurantatutkimus_akillisen_rakennemuutoksen_alueista_ilmestynyt.111434.news

Suomen ympäristöministeriö. 2006. Kilpailukykyä, hyvinvointia ja ekotehokkuutta – Suomen aluerakenteen ja alueidenkäytön kehityskuvat. Rakennettu ympäristö 31. Edita Prima Oy:Helsinki

Suomen ympäristöministeriö. 2013. Ympäristö. Viitattu 21.6.2013 http://www.ymparisto.fi/FI-Ymparisto/Kestava_kehitys/Mita_on_kestava_kehitys

The United Nations Statistics Division. UNSD Demographic Statistics. City population by sex, city and city type. 2014. Viitattu 8.10.2014 <http://data.un.org/Data.aspx?d=POP&f=tableCode%3A240>

Tourret, Paul. 2013. Johtaja. ISEMAR. Haastattelu 30.5.2013.

Ville de Nantes. 2014a. À Nantes et pas ailleurs. Découvrir Nantes. Nantes, d'hier à aujourd'hui. Géographie. Viitattu 4.11.2014. <http://www.nantes.fr/home/a-nantes-et-pas-ailleurs/decouvrir-nantes/nantes-dhier-a-aujourd'hui/geographie.html>.

Ville de Nantes. 2014b. Institution. Budget. Le vote du budget 2014. <http://www.nantes.fr/home/ville-de-nantes/institution/budget/budget-2014.html>

Williams, N., Berry, O., Fallon S., Filou, E., Le Nevez, C., Robinson, D., Roddis, M. 1994. France. Lonely Planet. 8. Painopaikkaa tai kustantajaa ei ole ilmoitettu.

Zimmerbauer, K. Alueellinen imago ja identiteetti liikkeessä. 2008. Akateeminen väitöskirja. Julkaisuja 15. Helsingin yliopisto. Helsinki: Yliopistopaino.